

ПЛАН ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ

КУЛИКІВСЬКОЇ СЕЛИЩНОЇ
ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ
ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

2023

За підтримки уряду Великої Британії (UK Aid) в рамках проекту «Надання експертної та технічної підтримки уряду та обласним адміністраціям у розробці й імplementації планів відновлення». Імplementатори проекту — Abt Britain та Центр економічної стратегії

ЗМІСТ

Перелік скорочень	3
Розділ 1. Тенденції демографічного та соціально-економічного розвитку, природно-ресурсний потенціал.....	4
1.1. Загальна характеристика громади.....	4
1.2. Демографія	7
1.3. Місцева економіка і зайнятість	13
1.4. Природно-ресурсний потенціал.....	18
1.5. Бюджет та активи громади.....	20
1.6. Гуманітарна сфера	25
1.7. Ключові висновки по розділу.....	31
Розділ 2. Обсяги руйнувань та пошкоджень на території громади	32
2.1. Житлові об'єкти	33
2.2. Об'єкти критичної інфраструктури.....	34
2.3. Транспортна інфраструктура.....	35
2.4. Об'єкти соціальної інфраструктури та громадського призначення.....	37
2.5. Ключові висновки по розділу.....	39
Розділ 3. Пріоритетні напрями і завдання відновлення і розвитку громади	40
3.1. Бачення розвитку громади, пріоритетні напрями відновлення та розвитку.....	40
3.2. Завдання і проекти етапу «Невідкладне реагування»	42
3.3. Завдання і проекти етапу «Відновлення»	44
3.4. Завдання і проекти етапу «Розвиток».....	47
Розділ 4. Прогнозована потреба та можливі джерела фінансування	49
Розділ 5. Моніторинг та оцінювання	51

Скорочення

АЗС	Автозаправна станція
АТ	Акціонерне товариство
ВАТ	Відкрите акціонерне товариство
ВПО	Вимушено переміщені особи
ВУЖКГ	Виробниче управління житлово-комунального господарства
ЄДРПОУ	Єдиний державний реєстр підприємств та організацій України
ДФРР	Державний фонд регіонального розвитку
КП	Комунальне підприємство
КНП	Комунальне некомерційне підприємство
ЛПЛ	Лікарня планового лікування
МТД	Міжнародна технічна допомога
НКП	Некомерційне комунальне підприємство
НСЗУ	Національна служба здоров'я України
ОМС	Органи місцевого самоврядування
ОТЦК та СП	Обласний територіальний центр комплектування та соціальної підтримки
ОЦЕМД та МК	Обласний центр екстрено-медичної допомоги та медицини катастроф
ПВР	План відновлення та розвитку
ПП	Приватне підприємство
ПДФО	Податок з доходу фізичних осіб
ПМД	Перша медична допомога
СПД	Суб'єкти підприємницької діяльності
СР	Селищна рада
СТОВ	Сільськогосподарське товариство з обмеженою відповідальністю
ТГ	Територіальна громада
ТПВ	Тверді побутові відходи
ТОВ	Товариство з обмеженою відповідальністю
УОКТСМС	Управління освіти, культури, туризму, сім'ї, молоді та спорту
ФАП	Фельдшерсько-акушерський пункт
ФП	Фельдшерський пункт
ЦПМСД	Центр первинної медико-санітарної допомоги

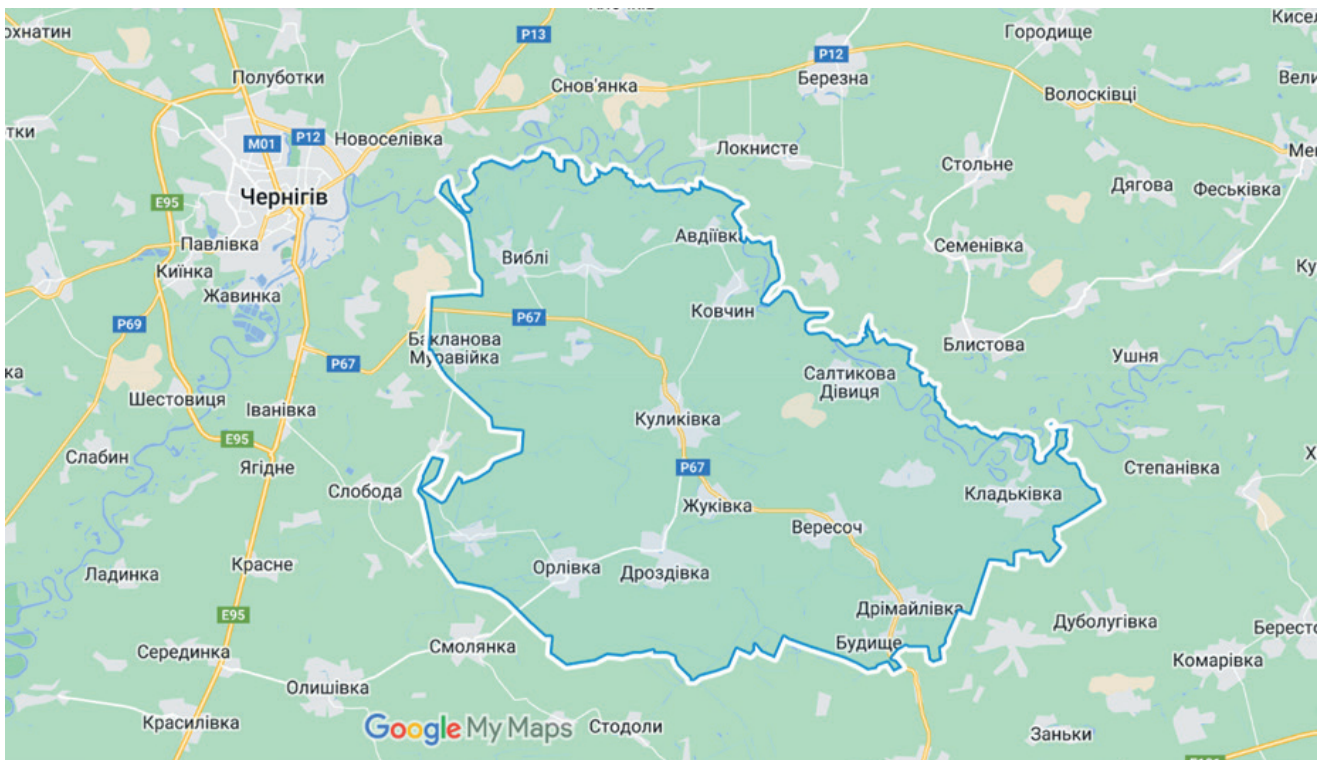
РОЗДІЛ І.

Тенденції демографічного та соціально-економічного розвитку, природно-ресурсний потенціал

1.1. Загальна характеристика громади

Куликівська селищна територіальна громада – територіальна громада Чернігівського району Чернігівської області з адміністративним центром у селищі Куликівка. До складу громади входять 23 населені пункти: селище Куликівка та 22 села (Пенязівка, Авдіївка, Бакланова Муравійка, Вершинова Муравійка, Кошарище, Вересоч, Веселе, Виблі, Горбів, Глузди, Уборки, Грабівка, Дрімайлівка, Будище, Дроздівка, Жуківка, Кладьківка, Ковчин, Українське, Орлівка, Салтикова Дівиця, Хибалівка).

Громада розміщена у центральній частині Чернігівської області, має зручне географічне розташування, по її території проходить залізнична та автомобільна дорога.

Рисунок 1. Мапа Куликівської селищної територіальної громади
Джерело: власні опрацювання

Назва територіальної громади	Площа, км ²	Площа у % до площі області	Населення на 01.01.2022, осіб	Населення у % до населення області	Щільність населення
Куликівська	863	2,7	14120	1,5	16,4
Вертіївська	705	2,2	7765	0,8	11,0
Березнянська	369	1,2	7365	0,8	20,0
Менська	1003	3,1	25085	2,6	25,1
Олишівська	259	0,8	3200	0,3	12,4
Чернігівська область	31 865	x	957 665	x	30,05

Таблиця 1. Порівняння громади і області за площею та населенням
Джерело: Куликівська селищна рада та власні напрацювання

За площею Куликівська територіальна громада є однією із найбільших селищних громад області і складає 863 кв. км. Питома вага громади в області за територією – 2,7%, по населенню – 1,5%. Населення Куликівської громади більше, ніж у сусідніх Березнянській та Олишівській селищних громадах, проте менше ніж у Менській міській громаді. Показник щільності населення порівняно з іншими громадами має середнє значення і становить 16,4 на 1 км. Тоді як середній показник по області становить 30,05 на 1 км.

Показники	Дані за 3 кв. 2022 року			
	Куликівська громада	Березнянська громада	Олишівська громада	Вертіївська громада
Територія, км2	863	369	259	705
Населення	14120	7365	3200	7765
Власні надходження громади на 1 мешканця, грн.	3151	1852	5921	7082
Капітальні видатки громади у перерахунку на 1 мешканця (КЕКВ 3000)	5391	4703	5413	5919
Рівень дотаційності громади, %	11,9	56,5	-1,3	5,8

Таблиця 2. Порівняльні показники громади і громад-сусідів
Джерело: Куликівська селищна рада та власні напрацювання

За підсумками 2022 року надходження Куликівської громади із розрахунку на 1-го мешканця становили 3151 грн, що є нижче середнього показника серед громад області (5410 грн). Показник капітальних видатків загального фонду на 1-го мешканця перевищує середній показник територіальних громад області (3380 грн) і становить 5391 гривню.

Рисунок 2. Власні надходження та капітальні видатки на 1 мешканця громади та громад-сусідів
Джерело: Куликівська селищна рада та власні напрацювання

За рівнем дотаційності Куликівська громада відноситься до найменш залежних від дотаційних ресурсів з державного бюджету. Рівень дотаційності становить 11,9%.

Перебіг бойових дій

У лютому-березні 2022 року Куликівська громада зазнала активних обстрілів зі сторони РФ, що стали безпрецедентно важким випробуванням для людей і справжнім викликом для місцевого самоврядування. Пошкоджено автомобільні дороги, будівлі фельдшерських пунктів, закладів культури, адміністративні та більш 300 приватних будинків, які були частково або повністю зруйновано російськими мінами і снарядами. Внаслідок боїв у березні постраждали такі села як Орлівка, Дроздівка, Грабівка та Бакланова Муравійка.

Куликівська громада не була в окупації. Через селище Куликівка проходив більш-менш безпечний шлях до заблокованого міста Чернігів та окупованих територій.

Куликівська селищна рада взяла на себе велику частину повноважень у гуманітарній сфері, прийнявши 10 000 біженців з перших днів війни, забезпечуючи потреби місцевого населення та переселенців. Було створено евакуаційний центр, який надавав підтримку у розміщенні переселеним громадянам. Через Куликівську громаду надходила вся гуманітарна допомога на місто Чернігів і окуповані території.

У середині квітня 2022 року жителі громади почали повертатися до нормального життя. Проведено розмінування окупованих територій та ділянок активних бойових дій, відновлено роботу магазинів, АЗС, пошти. При Куликівській селищній раді розпочала роботу спеціальна комісія з виявлення руйнування та збитків від наслідків активних бойових дій.

Станом на березень 2023 року усі заклади дошкільної та загальної середньої освіти територіальної громади були стовідсотково забезпечені укриттями.

Взаємодія із іншими громадами

Куликівська територіальна громада почала налагоджувати міжмуниципальну співпрацю з Остерською громадою. Розглядаються спільні проекти у сфері освіти, культури, медицини, спорту та

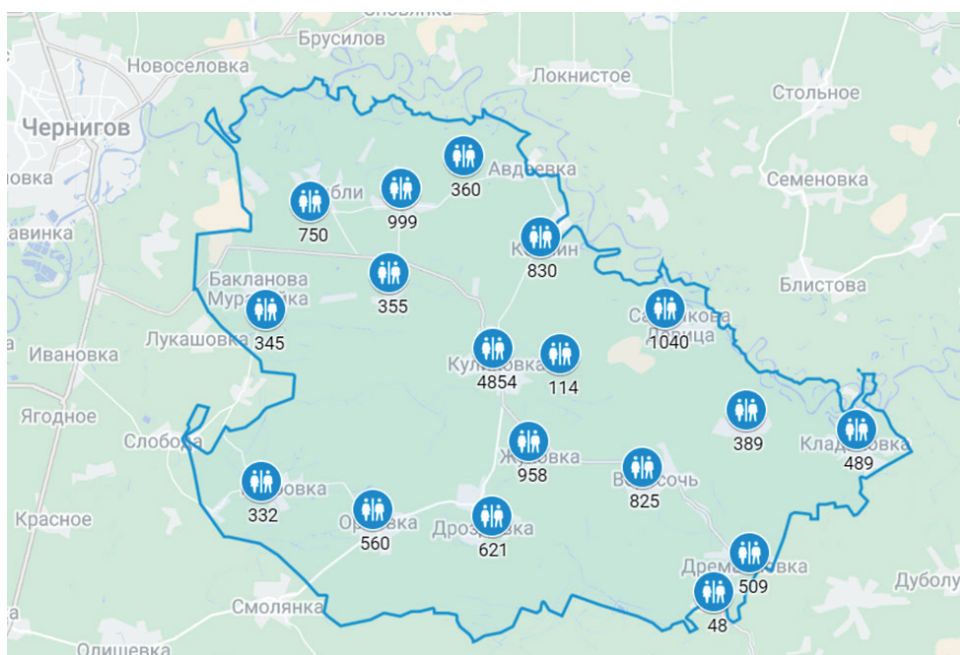
Досвід співпраці з міжнародними проектами

У 2022-2023 роках громада встановила співпрацю з 28 міжнародними організаціями-донорами, які запропонували допомогу у придбанні будівельних матеріалів для відбудови зруйнованого внаслідок бойових дій житла та розвитку бюджетних закладів.

Станом на початок березня 2023 року триває реалізація 6 грантових програм. Зокрема проєкт Summer Clubs «Ми вдома – в Україні» від Швейцарсько-українського проєкту DECIDE «Децентралізація для розвитку демократичної освіти» (у липні-серпні 2022 року була організована робота літніх таборів для дітей і підлітків у трьох ліцеях громади). Ще одним із важливих є проєкт Go bike Chernihiv в межах проєкту міжнародної технічної допомоги «Зміцнення громадської довіри» (UCBI III), що фінансується Агентством США з міжнародного розвитку (USAID). У рамках даного проєкту громада отримала 20 велосипедів, 10 сучасних велопарковок та одну портативну станцію технічного обслуговування велосипедів, а також розроблено Концепцію розвитку велосипедної інфраструктури Куликівської селищної територіальної громади.

1.2. Демографія

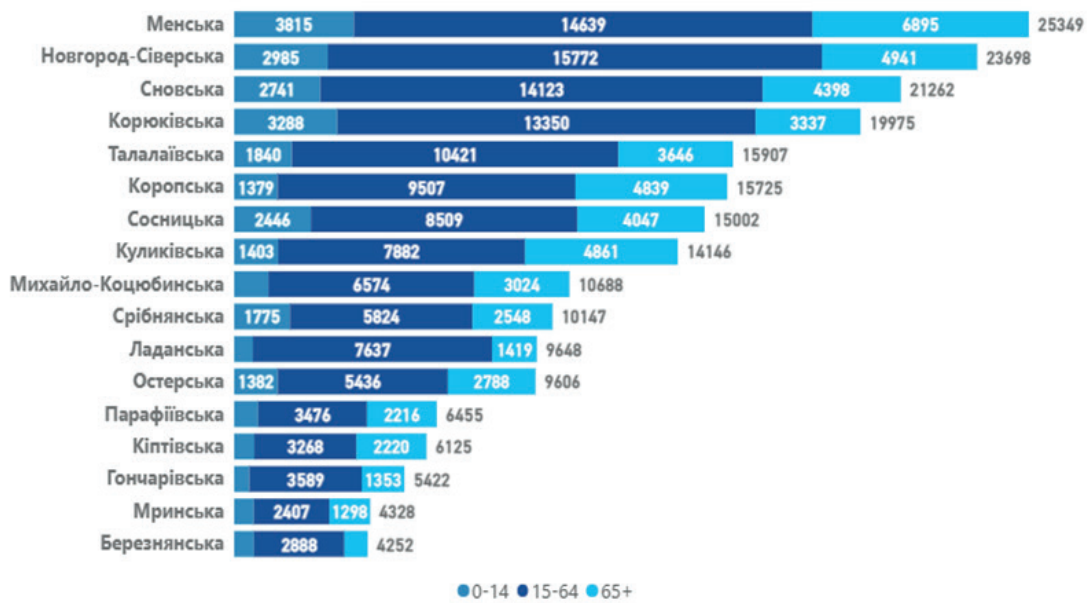
У громаді переважає сільське населення, на характер розселення якого значно впливають природні умови. Густина населення становить 16,4 осіб на 1 кв.км.

Рисунок 3. Розміщення населення в Куликівській громаді (на 01.01.2023р.), осіб

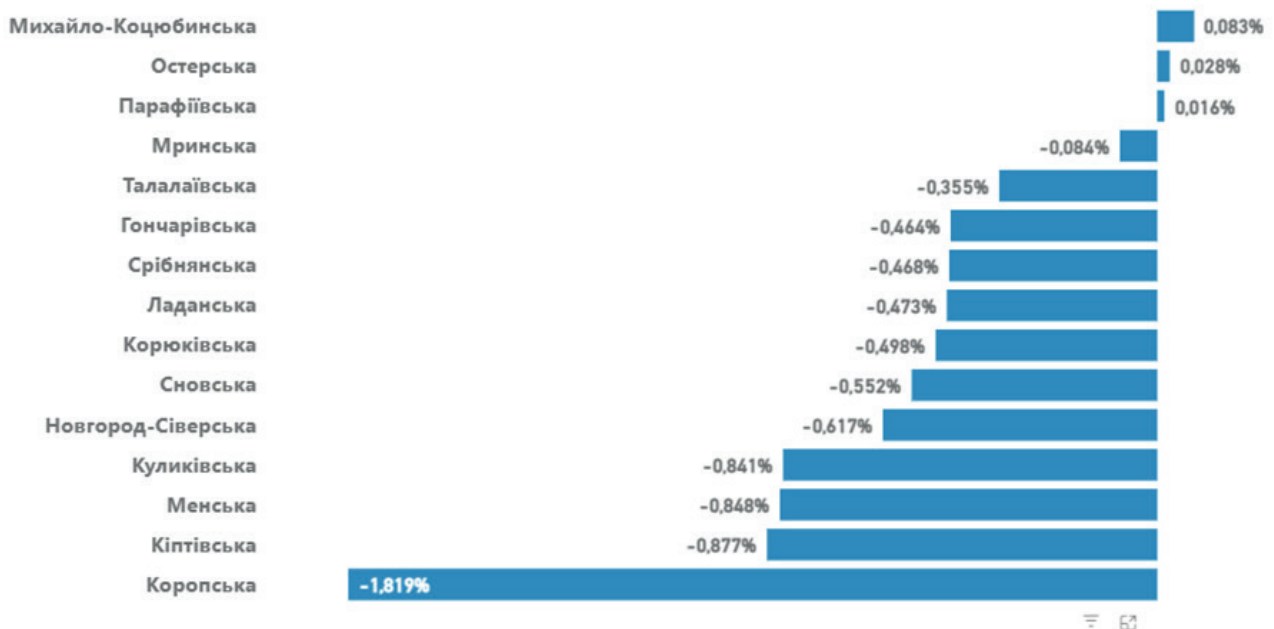
Джерело: Куликівська селищна рада та власні напрацювання

На 01.01.2023 на території громади проживало 14146 осіб, з яких 55,7% - працездатного віку (15-64 років) (по області – 30 осіб на 1 кв.км, по Україні – 72 особи на 1 кв.км).

Рисунок 4. Віковий склад населення громад Чернігівської області (на 01.01.2023р.), осіб
Джерело: <https://ces.org.ua/dashboards/>

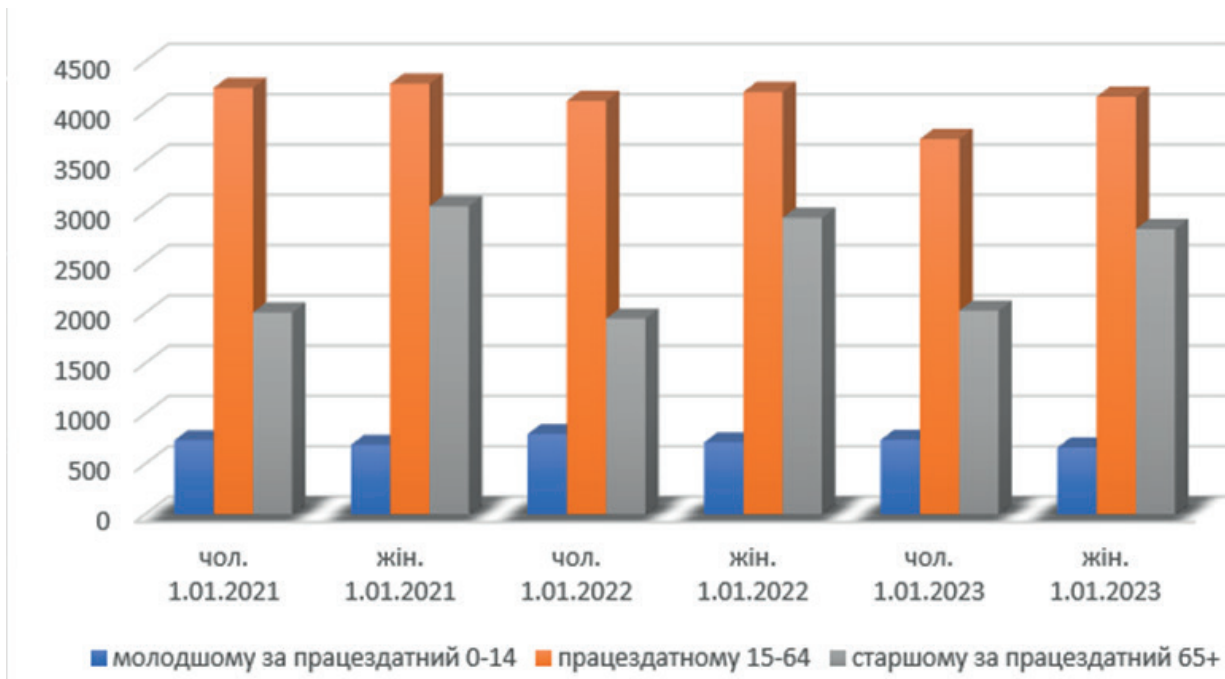
У Куликівській громаді та більшості територіальних громад області спостерігається негативна динаміка міграції населення.

Рисунок 5. Сальдо природного руху населення
Джерело: <https://ces.org.ua/dashboards/>

За підсумками 2022 року від'ємне сальдо міграцій становило 0,84% (2020 рік - 0,81%). Таким воно залишалося впродовж останніх трьох років. Серед адміністративних одиниць Чернігівської області Куликівська громада займає четверте місце за величиною від'ємного сальдо міграції.

Рисунок 6. Статеві-вікова структура населення, осіб
Джерело: Куликівська селищна рада та власні напрацювання

Статеві структура населення громади характеризується переважанням жіночого населення: 54% населення громади становлять жінки і 46% – чоловіки. Диспропорції у віковому складі населення відрізняються в залежності від віку. Якщо серед населення молодшому за працездатний 0-14 у 2023 році переважали хлопчики (52,7%), то серед населення працездатного віку та старшому за працездатний 65+ переважають жінки. Це свідчить про несприятливу динаміку смертності чоловічого населення.

За час повномасштабної війни транзитом через громаду проїхали 6190 ВПО, а станом на березень 2023 року в Куликівській територіальній громаді залишилися близько 200 переселенців. Селищна рада не відслідковує чисельність місцевих жителів, які покинули Куликівську громаду. Проведене у рамках підготовки цього Плану протягом лютого-березня 2023 року онлайн опитування охопило лише 16 людей, які виїхали з громади. Тому аналіз здійснювався за результатами засідання робочої групи з розробки ПВР.

Серед осіб, які змушені були виїхати з території громади, переважають жінки працездатного віку та їх діти. Перебування дорослих чоловіків, які виїхали за межі громади або за кордон, зумовлена турботою за дітьми та пенсіонерами, які потребують супроводу.

Безумовно, зараз в Україні розділені родини й переважна більшість біженок з дітьми планують повернутися в Україну після закінчення війни. Хоча переважна кількість місцевих жителів, які зараз перебувають за кордоном, кажуть, що планують повернутись та надають перевагу життю в Україні, але насправді не всі повернуться. Для цього є багато причин.

По-перше, чим довше триватиме війна, тим більше українців знайдуть роботу, почнуть навчання в освітніх закладах за кордоном, а відтак - адаптуються до нового життя, інтегруються у нове суспільство.

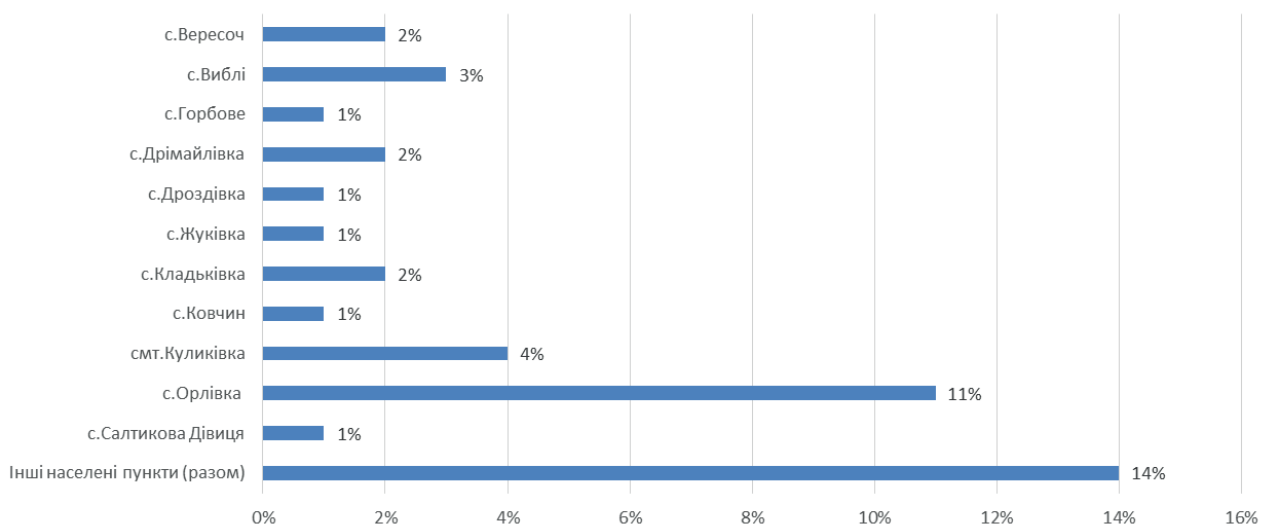
По-друге, людям, що виїхали за кордон, може бути нікуди повертатись через втрачене під час бойових дій житло або джерело доходу.

Робоча група обрала за основу обрано за базу оптимістичний сценарій, при якому відбудеться швидке відновлення громади та біженці і біженки з дітьми скоріше повернуться додому.

Прогнозування чисельності населення громади

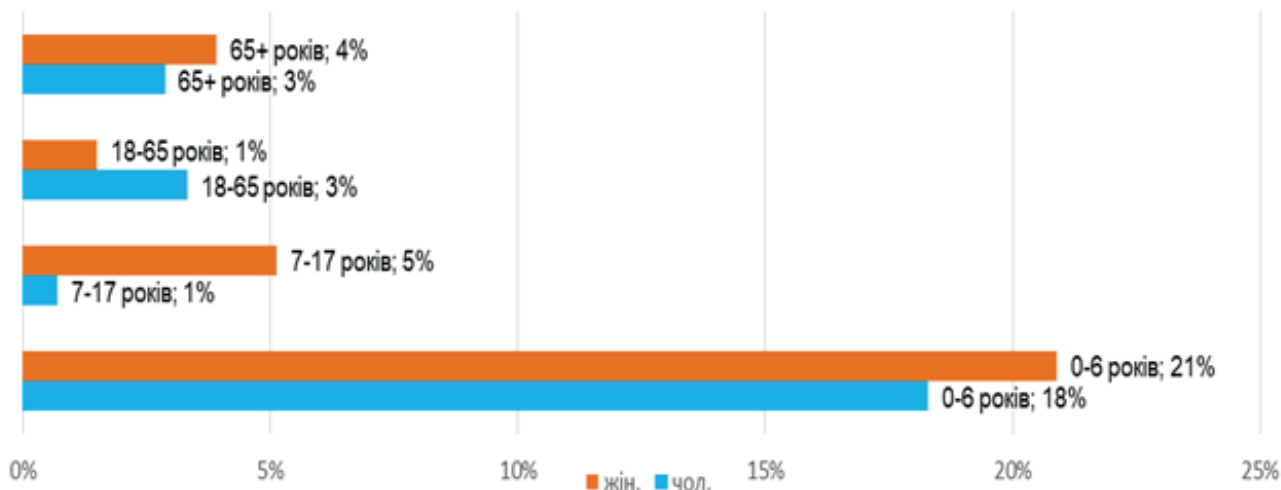
В рамках підготовки цього Плану члени робочої групи провели оцінку втрат населення у розрізі статево-вікових груп по кожному населеному пункті громади, порівнявши чисельність наявного населення до лютого 2022 року та на даний час.

Після порівняння даних виявлено, що населення громади зменшилося (за рахунок природного та міграційного руху) на 665 осіб, або 4% населення всієї громади. Населення зменшилося в усіх населених пунктах громади, найбільше - в постраждалих від бойових дій. Також зменшення населення відбувалося за усіма статево-віковими групами, однак найменше в таких групах: жінки 18-65 років та чоловіки 7-17 років.

Рисунок 7. Втрати населення в розрізі населених пунктів Куликівської громади, % від чисельності населення на початок

Джерело: Куликівська селищна рада та власні напрацювання

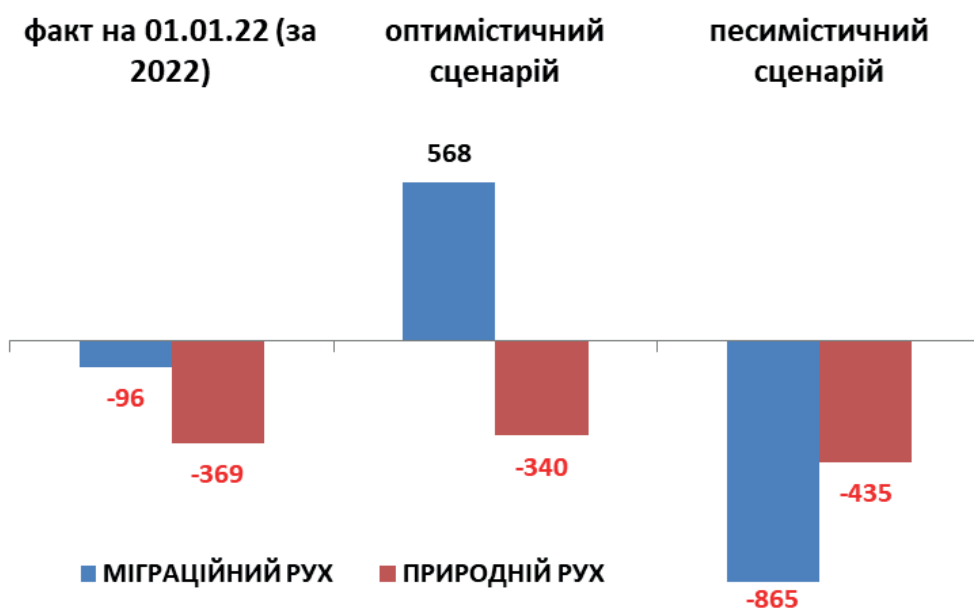

Рисунок 8. Втрати населення за статеві-віковими групами, % від чисельності відповідної групи на початок 2022 року

Джерело: Куликівська селищна рада та власні напрацювання

Втрати населення за рахунок природного руху (переважання смертності над народжуваністю) становлять 360 осіб, за рахунок міграційного руху - 296 осіб. На основі даних селищної ради, було визначено по кожній статеві-віковій групі чисельність місцевих мешканців, які знаходяться за кордоном, або виїхали з громади на територію інших громад Чернігівської області чи в інші регіони.

Експрес-прогнозування чисельності населення громади проведено за песимістичним та оптимістичним сценаріями. Для кожної зі статеві-вікових груп на основі коефіцієнтів ймовірного повернення місцевих мешканців зроблено припущення щодо ймовірної чисельності місцевих мешканців, які повернуться в громаду з-за кордону та з інших громад в Україні.

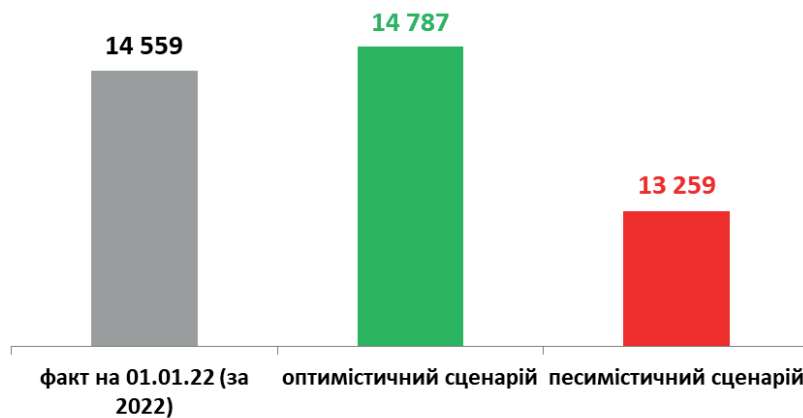
Рисунок 9. Прогнозування приросту та міграції мешканців Куликівської громади, осіб

Джерело: власні напрацювання

За песимістичним сценарієм кількість населення на початок 2024 року становитиме – 13259 осіб. Цей сценарій передбачає, що жителі, які знаходяться за межами громади (202 – за кордоном та 265 – в Україні) не повернуться. Ті, що повернулися у 2022 році (665 осіб), знову поїдуть. ВПО з інших регіонів (200 осіб) (100% від загальної кількості) покинуть громаду, погіршиться показник природного приросту населення (різниця між кількістю померлих і народжених збільшиться до 435 осіб).

У такому випадку загальний негативний міграційний рух за наступних 12 місяців може становити 865 осіб.

На основі анкетних даних та прогнозних розрахунків оптимістичний прогноз становить – 14787 осіб. Цей сценарій враховує, що жителі, які виїхали, повернуться і залишаться, ВПО з інших регіонів продовжуватимуть жити у громаді, покращиться природний приріст населення (зменшиться кількість померлих до 400 осіб і збільшиться кількість народжених до 60 осіб, а різниця становитиме від’ємне значення 340 осіб).

Рисунок 10. Прогнозування чисельності мешканців Куликівської громади, осіб
Джерело: власні напрацювання

Отже, за результатами прогнозування різниця між песимістичним і оптимістичним сценарієм становитиме 1528 осіб, 11% населення всієї громади.

¹Коефіцієнт ймовірного повернення місцевих мешканців для оптимістичного сценарію визначено на основі результатів соціологічного опитування громадян України, які перебувають за кордоном, проведеним Центром економічної стратегії (лютий 2023р.), джерело: <https://ces.org.ua/who-are-ukrainian-refugee-research/>

1.3. Місцева економіка і зайнятість

До початку повномасштабного вторгнення на території Куликівської територіальної громади здійснювали діяльність 254 суб'єктів господарювання, з яких 58 – юридичні особи.

Економіка громади представлена аграрно-промисловою спеціалізацією.

Промисловий комплекс громади формують два підприємства: ПрАТ «Куликівське молоко» (119 працівників) та СФГ «Колос» (401 працівник). Підприємства займаються виробництвом харчових продуктів.

ПрАТ «Куликівське молоко» є лідером у молочній галузі у регіоні. Гранична потужність підприємства – переробка 180 тон молока на добу. Сировину закупають у місцевих домогосподарств та мешканців сусідніх громад. До лютого 2022 року продукція підприємства, а саме сухе молоко, експортувалося в Саудівську Аравію.

СФГ «Колос» – найбільше фермерське господарство Чернігівського району, у обробітку якого – понад 10 тисяч гектарів землі. Спеціалізується на вирощуванні зернових та технічних культур, що дає можливість прогодувати понад 5 тисяч голів ВРХ, а ще – свиней та коней. Кінцевою ж продукцією замкнутого циклу виробництва є ковбасні вироби, копченості та напівфабрикати під торговою маркою «Ратибор II».

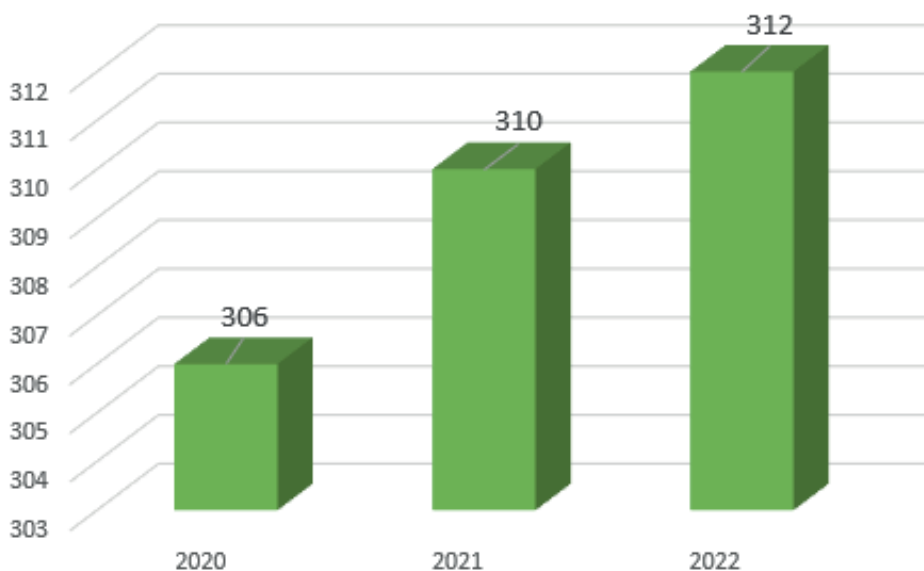
Крім того, в аграрній галузі громади працюють більше 40 агроформувань різної форми власності. Це - фермерські господарства, приватні підприємства, товариства з обмеженою відповідальністю, структурні підрозділи агрохолдингів. Більшість з них займається рослинництвом. Лише кілька господарств тримають тваринницькі ферми.

За 2022 рік аграрії сплатили до бюджету громади понад 36 млн., близько 50% всіх надходжень.

Найбільші агроформування громади – СФГ «Колос», ТОВ «Дружба-Нова», ТОВ «Гетьманське», ТОВ «Горбів-Агро».

Показники	01.01.2021	01.01.2022	01.01.2023
Усі суб'єкти ЄДРПОУ	262	254	254
з них СПД-юридичні особи*	56	58	58
у т.ч. малі підприємства (від 10 до 50 працівників, річний дохід еквівалент від 2 до 10 млн.євро)	2	2	2
мікропідприємства (до 10 працівників, річний дохід менше еквіваленту 2 млн.євро)	54	56	56

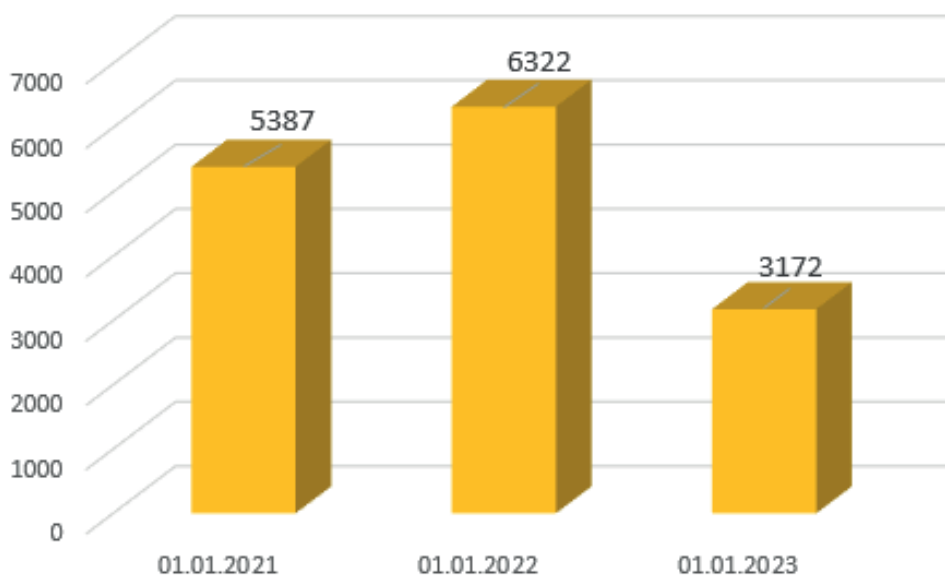
Таблиця 3. Юридичні особи та суб'єкти господарювання, одиниць
Джерело: Куликівська селищна рада

Рисунок 11. Динаміка зміни кількості, одиниць
Джерело: Куликівська селищна рада та власні напрацювання

Галузі та види діяльності	на 01.01.2021	на 01.01.2022	на 01.01.2023
Сільське господарство, мисливство, лісове та рибне господарство	32	32	32
Промисловість, у т. ч.	5	5	5
виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	2	2	2
Оптова й роздрібна торгівля; торгівля транспортними засобами; послуги з їх ремонту	6	6	6
Інші види діяльності	13	15	15

Таблиця 3. Юридичні особи та суб'єкти господарювання, одиниць
Джерело: Куликівська селищна рада

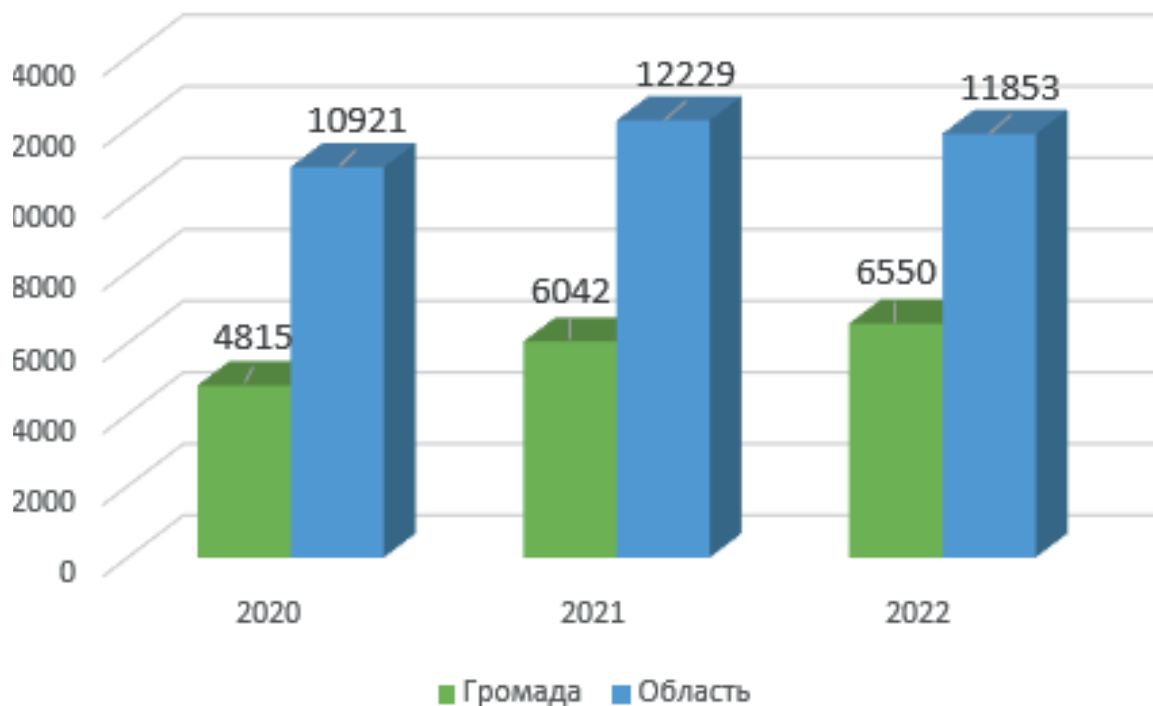
Рисунок 12. Загальні тенденції зміни зайнятості, осіб
Джерело: Куликівська селищна рада та власні напрацювання

У 2022 році майже вдвічі скоротилася кількість зайнятого населення. Більше половини безробітних - це жителі сільської місцевості. Проблемою громади є невисока заробітна плата працівників порівняно з середньомісячною заробітною платою в цілому по Чернігівській області. Негативним чином це відображається і на якості вакансій по громаді, якими володіє служба зайнятості. Тому й відбувається відтік висококваліфікованої робочої сили за межі громади, зокрема, до Києва, Ніжина та Чернігова.

Показники	2022	
	Громада	Область
Рівень зареєстрованого безробіття (у відсотках до економічно активного населення працездатного віку)	8,8	н/д
Кількість безробітних на одну вакансію (чисельність зареєстрованих безробітних, поділена на кількість вакантних робочих місць)	23	17

Таблиця 5. Рівень зареєстрованого безробіття та навантаження на одну вакансію
Джерело: Куликівська селищна рада

Рівень середньомісячної заробітної плати за 2022 рік склав 6550 грн. Темп росту по відношенню до показника попереднього року становить 108,4%. В порівнянні до середнього рівня заробітної плати по області середня заробітна плата в громаді менша у 1,8 рази (середньообласний показник – 11853 грн).

Рисунок 13. Порівняння середньомісячної заробітної плати, грн
Джерело: Куликівська селищна рада та власні напрацювання

Платник	2020	2021	2022	2023 (факт за 2 перші місяці)
УОКТСМС Куликівської СР	6010,7	7068,7	4132,0	0,0
СФГ «КОЛОС»	3821,2	4727,0	4071,4	692,2
Чернігівський ОТЦК та СП	280,6	168,8	333,2	891,4
КНП «Куликівська» ЛПЛ	1295,5	1672,5	2939,4	445,8
Куликівська СР	1551,6	1585,9	1517,3	183,2
ПрАТ «Куликівське молоко»	1813,3	1546,0	1329,5	162,9
Куликівський професійно аграрний ліцей	857,4	1082,0	1163,2	159,2
Куликівський професійно аграрний ліцей	857,4	1082,0	1163,2	159,2
Куликівський ліцей	0,0	0,0	936,0	131,2
АТ «Чернігівгаз»	664,1	792,8	896,7	63,1
КНП «Куликівський ЦПМСД»	653,3	843,9	855,8	156,0
ТОВ «Гетьманське»	1264,1	1443,8	810,8	88,9
Куликівський територіальний центр	615,4	755,4	809,8	105,5
ТУ ДСАУ у Чернігівській області	473,2	614,8	644,6	78,4
КП «Куликівське ВУЖКГ»	73,1	107,3	611,6	337,1
ПП «ПівнічХліб»	0,7	315,8	433,6	69,9
КНП Чернігівський ОЦЕМД та МК	283,2	370,8	414,2	61,0
КП Куликівської СР	188,6	273,5	332,4	62,6
ТОВ «Саан-Агро»	404,6	396,8	285,3	6,4
ПП «Вимал-Агро»	215,2	278,6	239,7	56,3

Таблиця 6. Надходження ПДФО ідо бюджету Куликівської селищної територіальної громади від найбільших платників податків за 2020-2023 роки, тис. грн

Джерело: Куликівська селищна рада

Через повномасштабне російське вторгнення багато підприємств громади змушені були змінити звичайні умови роботи та пристосовуватися до роботи в умовах війни.

● Бізнес (виробничі потужності) на певний час перестав працювати ● Бізнес повністю або частково працює ● Бізнес припинив свою діяльність ● Інше

Рисунок 14. Вплив війни на господарську діяльність підприємств громади

Джерело: <https://ces.org.ua/dashboards/>

У рамках підготовки цього Плану було у лютому-березні 2023 року проведене онлайн анкетування представників бізнесу. Всього було заповнено 46 анкет. За результатами опитування, 87% підприємств – повністю або частково продовжують працювати на території громади, 4% бізнесу – припинив свою діяльність з 24.02.2022 року, 4% підприємств змушені були переміщувати свої виробничі потужності за межі громади, але вже повернулися назад у громаду. Зазнали руйнувань основні засоби приватних підприємств СФГ «Колос», ПБП «Вимал», ВТП «Джін-ел» та ін. Загалом через війну пошкоджено 41% активів підприємств.

Крім того, як свідчить проведене опитування, чисельність працівників до та після війни скоротилося на 30%, а план на 2024 рік демонструє їх збільшення, якщо закінчиться війна.

Наслідками негативного впливу війни для підприємств громади стало втрата ринків збуту, порушення логістичних ланцюгів постачання матеріалів та комплектуючих. Також 45,5% підприємств вважають, що екологічні проблеми пов'язані із забрудненням повітря та замінуванням земель вплинули на стан їх бізнесів.

Куликівська

● 2021 ● 2022 ● 2023 ● 2024 (продовж. війни) ● 2024 (припинення війни)

Рисунок 15. Кількість працівників

Джерело: <https://ces.org.ua/dashboards/>

Потенціал для відновлення

У власності Куликівської селищної територіальної громади є вільні земельні ділянки, які можна запропонувати для започаткування бізнесу та створення нових робочих місць.

Адреса, стислий опис	Цільове призначення	Форма власності	Площа, кв. м
селище Куликівка, вул. Перемоги	11.02 для розміщення та експлуатації основних, підсобних і допоміжних будівель та споруд, підприємств переробної, машинобудівної та інших промислових споруд	Комунальна	157839
селище Куликівка, вул. 8 березня	Землі промисловості	Комунальна	16166
селище Куликівка, вул. Миру. Біля автомобільної дороги Р-67 Чернігів – Ніжин – Прилуки - Пирятин	Землі промисловості	Комунальна	13000

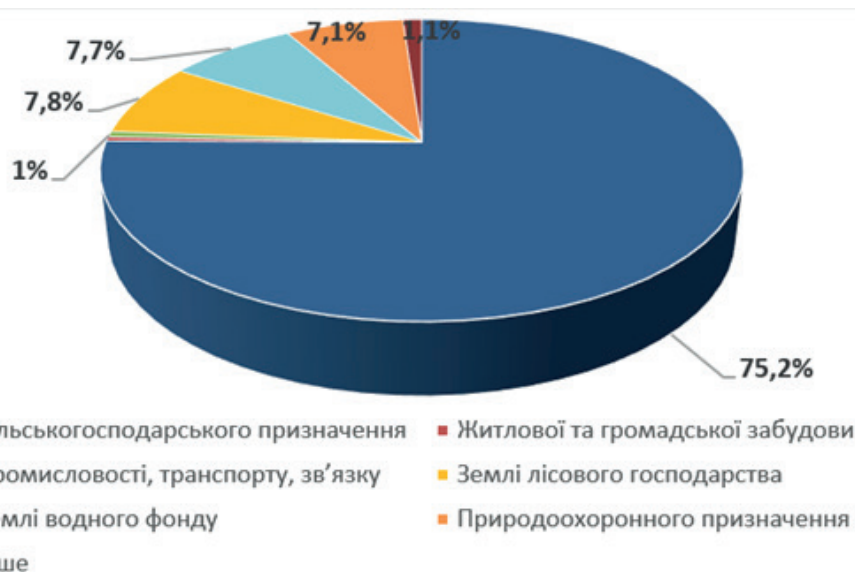
Таблиця 7. Наявні на території громади вільні незабудовані (незаміновані) земельні ділянки, призначені для ведення господарської діяльності (крім с/г призначення)

Джерело: <https://ces.org.ua/dashboards/>

1.4. Природно-ресурсний потенціал

Громада розташована у зоні мішаних лісів. Сума опадів – у межах 500-600 мм. Ґрунти дерново-підзолисті, торфоболотні, чорноземи. Ландшафт громади характеризується рівнинною поверхнею, у багатьох місцях заболочена, основою якої є Придніпровська низовина. На території громади є корисні копалини для будівельної промисловості такі як пісок та сировина для виготовлення цегли.

Земельний фонд громади становить 86,2 тис. гектара, з яких 75,2% (69,7 тис. га) - землі сільськогосподарського призначення.

Рисунок 16. Структура земельного фонду, % до загальної площі

Джерело: Куликівська селищна рада та власні напрацювання

Площі земель житлової та громадської забудови, промисловості, транспорту та зв'язку займають лише 1,2% від усіх земель громади.

Землі лісового господарства займають 7266 га. На території територіальної громади розташовані заповідники «Ледань», «Селецьке» та грабовий ліс.

Площа водного фонду становить 7166 га, який включає одну велику річку – Десну та малі річки Кривуша, Смолянка, Вересоч, Лебедь, Угорь. На території знаходяться 132 водойми (з площею водного дзеркала більше 0,5 га) та 50 малих водойм (площа водного дзеркала менше 0,5 га) загальною площею майже 497,1 га.

Площа земель природоохоронного призначення становить 6556 га або 7,1% до загальної площі земельного фонду. Наявні природні заказники: ботанічні – «Лежань», «Пасіка», «Селецьке»; гідрологічні – «Куп'євате-Тимошенкове», «Янчеве-Козарівщина»; ландшафтні – «Демінка», «Задеснянський»; лісові – «Селещина», «Устимівщина», «Лосево»; пам'ятки природи – «Будянське», «Заплавні озера», «Тиха Десна» та інші.

Проблему забруднення повітря громади визначають викиди автотранспорту та підприємств. Окрім автомобільних газів та викидів підприємств, причиною утворення смогу є продукти горіння через спалення сміття та листя на присадибних ділянках.

Упродовж останнього десятиріччя в Україні продовжується прогресуюче накопичення твердих побутових відходів. Не є винятком і Куликівщина. З 2019 року у Куликівській селищній ТГ розпочато сортування ТПВ по трьох позиціях: пластик, скло та інші відходи. Для цього за кошти ДФРР було придбано сміттевоз та сміттєві баки. Куликівським ВУЖКГ виготовлені контейнери для ПЕТ-пляшок. У 10 населених пунктах громади встановлено пункти роздільного збору сміття. По всіх селах громади проводились роботи з упорядкування парків, зон відпочинку, прибережних смуг, здійснювалася побілка дерев, ліквідовувались стихійні сміттєзвалища тощо.

Вплив бойових дій на довкілля

Війна вплинула на кожний компонент довкілля – тваринний і рослинний світ, воду, повітря, ґрунт.

Через обстріли та вибухи зруйновано будинки та об'єкти інфраструктури. Внаслідок цього утворилося будівельне та інше сміття, що відрізняється від звичних відходів, складається із залишків різних за структурою й походженням матеріалів. Сміття від руйнації не можна складати разом з іншим сміттям, або зберігати поблизу річок, оскільки воно потрапляє у ґрунтові води та ґрунти, тож є ризик, що він потрапить в організм людини через воду.

Комунальними службами та жителями громади проведено прибирання території від будівельного сміття. Частину відходів використано для підсипання доріг та відновлення пошкоджених територій. Рештки пошкодженої деревини використано для опалення об'єктів соціальної сфери.

Територія громади була забруднена вибуховими боєприпасами. На сьогодні розмінування завершено, але залишаються необстежені території, де ще не повернулися місцеві мешканці. Також потенційно забрудненими мінами та вибуховими речовинами залишаються ліси та поля. Використання земель, пошкоджених внаслідок бойових дій, буде ускладнене необхідністю їх рекультиви-вації.

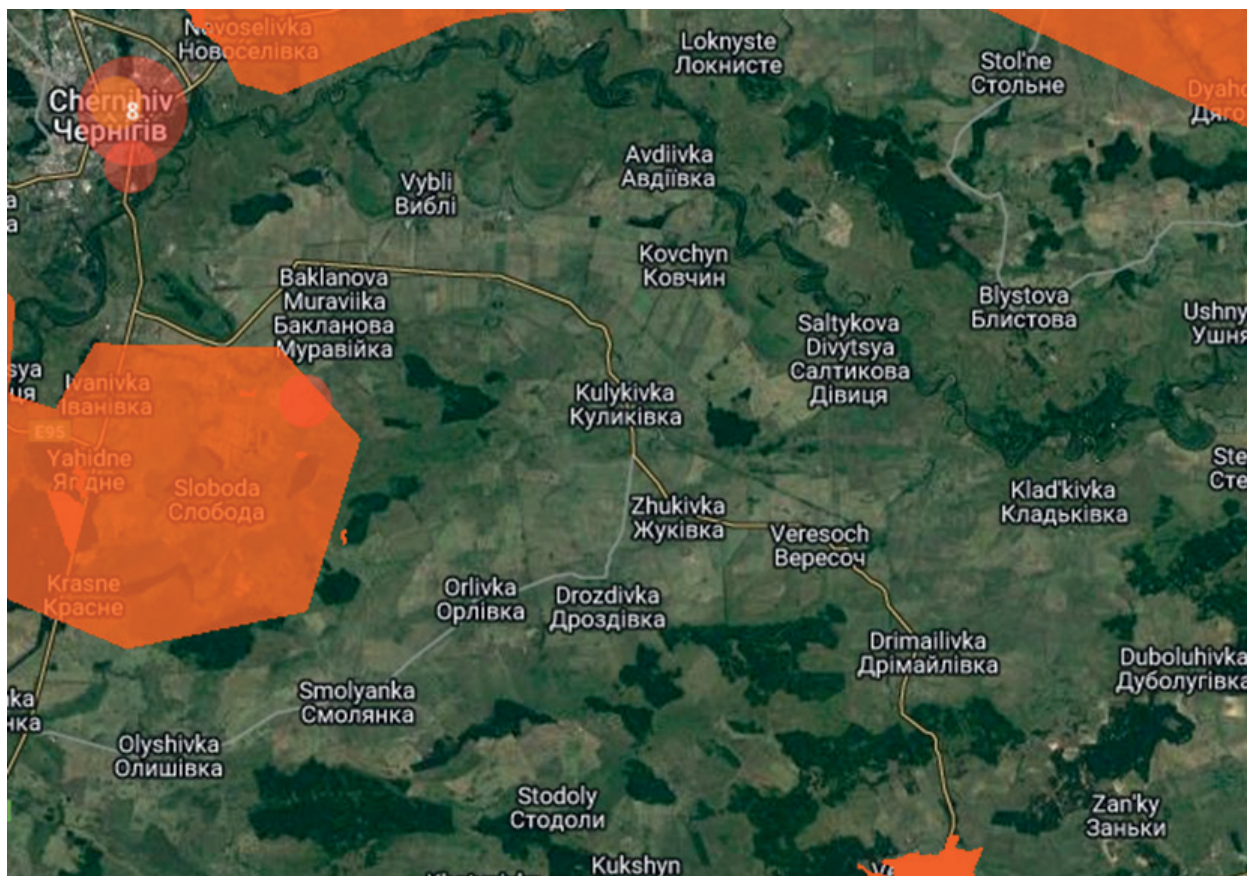

Рисунок 17. Карта забруднених/замінованих територій навколо Куликівської громади

Джерело: <https://mine.dsns.gov.ua/>

Із кожним вибухом в атмосферне повітря здійснюються викиди небезпечних речовин, таких як свинець, сажа, вуглець й інших шкідливих речовин. А залишки снарядів містять сірку, мідь, залізо та вуглець. При потраплянні у ґрунт вони забруднюють воду, а згодом отруюють людей і тварин.

Неможливо визначити заподіяну шкоду повітрю, водним ресурсам та екосистемі річок (риба, водорості) внаслідок бойових дій. Перевірка повітря здійснюється на вміст лише певних шкідливих речовин, а нетипові забруднювальні речовини, що виділяються від вибухів бомб чи ракет не відстежуються.

1.5. Бюджет та активи громади

У 2022 році до бюджету селищної територіальної громади, з урахуванням трансфертів надійшло доходів у розмірі 131,7 млн гривень. До загального фонду бюджету громади надійшло 76,6 млн. грн. власних доходів (106,3% від плану). Порівняно з відповідним періодом попереднього року надходження зросли на 102,2%. Власні доходи у структурі доходів бюджету становлять 61,1%.

Показники	2021	2022	2023 (план)
Податок з доходів фізичних осіб	41,5	46,06	30,19
Єдиний податок (крім с/г виробників)	5,29	4,23	4,05
Єдиний податок від с/г виробників	4,6	5,09	4,5
Доходи від відчуження нерухомості та землі	0,01	0,01	0,0
Плата за землю	16,91	16,26	14,12
Податок на нерухомість	2,83	2,12	1,86
Акцизний збір	2,32	1,39	1,32
Рентна плата	0,32	0,34	0,27
Інші місцеві податки та збори	0,13	0,05	0,08
Податкові надходження разом	73,9	75,54	56,4
Дохід від оренди комунального майна	0,46	0,39	0,5
Бюджетні трансферти, всього	60,65	48,96	58,43
у т. ч. освітня субвенція з державного бюджету	42,53	39,19	34,07
Інше	5,48	7,19	4,51

Таблиця 8. Доходи бюджету, млн грн

Джерело: Куликівська селищна рада

У 2023 році прогнозовані показники доходів місцевих бюджетів порівняно з 2022 роком зменшено на чверть.

Найбільшим джерелом надходжень місцевого бюджету є ПДФО, якого у 2022 році надійшло на суму 46,1 млн гривень. Його частка у загальному обсязі податкових надходжень порівняно з 2021 роком зросла і становила 61,0 (у 2021 – 55,0%).

Найбільшими платниками зазначеного податку у 2022 році були СФГ «Колос» – 4071,4 тис. грн, освітня галузь – 4132,0 тис. грн, ТОВ «Гетьманське» – 3493,4 тис. грн та КНП «Куликівська ЛПЛ» – 2939,1 тис. гривень.

Рисунок 18. Структура податкових надходжень до бюджету громади у 2022 році
Джерело: Куликівська селищна рада та власні напрацювання

Другим за обсягом джерелом доходів місцевих бюджетів області виступає плата за землю, питома вага якої становить 21,5% (у 2021 році – 29,4%). У порівнянні з 2021 роком надходження по цьому виду податків зменшились на 6,7% і становили 16,3 млн гривень. Найбільшими платниками залишається теж СФГ «Колос» – 4,3 млн грн (більше на 256,6 тис. грн ніж у 2021 році), ТОВ «Гетьманське» – 2,3 млн грн (більше на 615,5 тис. грн) та СТОВ «Агростарт - Україна» – 1,4 млн грн (менше на 66,3 тис. грн).

Важливим джерелом доходів місцевих бюджетів є єдиний податок, питома вага якого у загальній сумі доходів місцевих бюджетів становила 12,3 відсотка. Надходження зазначеного податку порівняно з 2021 роком скоротилися на 0,57 млн гривень.

Трансфертна політика була дещо відкорегована Урядом при внесенні змін до державного бюджету, тому субвенцій з державного бюджету були значно нижчі показників 2021 року. Торік громада отримала майже 49,0 млн грн бюджетних трансфертів, що на 19,3% менше ніж у попередньому році.

Очевидно, що в умовах війни найбільших змін зазнала видаткова частина бюджету. Негайно було вжито першочергових заходів щодо переорієнтування бюджету громади на завдання воєнного стану та здійснення найнеобхідніших соціальних, гуманітарних видатків, спрямованих на підтримку життєдіяльності населення та на підтримку внутрішньо переміщених осіб, а також забезпечення роботи критичної інфраструктури. У 2022 році проведено видатків на суму 124,0 млн гривень.

Рисунок 19. Структура видатків бюджету громади у 2022 році
Джерело: Куликівська селищна рада та власні напрацювання

Статті видатків	2021	2022	2023 (план)
Державне управління	21,6	20,1	20,0
Освіта	78,6	69,6	67,6
Охорона здоров'я	4,8	4,3	4,2
Соціальний захист та соціальне забезпечення	11,8	12,7	7,8
Культура і мистецтво	5,6	4,4	3,0
Фізична культура і спорт	0,9	0,5	0,7
Житлово-комунальне господарство	4,9	9,4	9,7
Економічна діяльність	7,2	2,2	3,2
Інша діяльність	0,05	0,2	3,0

Таблиця 9. Видатки бюджету громади, млн грн
Джерело: Куликівська селищна рада

У 2023 році на 1,0 млн грн планується збільшити видатки на економічну діяльність. На фізичну культуру і спорт у бюджеті передбачили 0,7 млн гривень, що на 0,2 млн грн більше ніж торік. На 0,3 млн грн більше у 2023 році планують витратити на житлово-комунальне господарство. На освіту запланували 67,6 млн грн, що на 2,0 млн грн менше ніж у 2022 році. Також прогнозується зменшення видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення – на 4,9 млн грн, культуру і мистецтво – 1,4 млн грн, охорону здоров'я – на 0,1 млн гривень.

Рисунок 20. Фінансова інфраструктура
Джерело: <https://ces.org.ua/dashboards/>

У громаді працює Куликівська ТБВВ філія Чернігівського обласного управління ВАТ «Ощадбанк» № 0298. Для проведення операцій за платіжними картками встановлено 5 банкоматів та 3 термінали самообслуговування.

Поштово-логістичну інфраструктуру громади представляють по одному відділенню Укрпошти та Нової пошти.

КП «Куликівське ВУЖКГ» надає послугу з вивезення твердих побутових відходів на території громади. Охоплення договорами на таку послугу становить 100% населення селища Куликівка. У старостатах триває процес запровадження збору та вивозу ТПВ.

Навіть у період бойових дій усі комунальні підприємства громади продовжували працювати. Безперервно надавались послуги з водопостачання та водовідведення, вивозу твердих побутових відходів, нечистот, благоустрою та ін.

Випадків захоплення або пошкодження комунальної техніки у громаді не було. Під час бойових дій виникли незначні пошкодження майна комунальних підприємств, які у короткі терміни вдалося усунути.

Одним із актуальних питань є питання забезпечення населення водою окремих населених пунктів. Добування води з підземних джерел потребує впорядкування користування надрами, земельними ділянками, вирішення питань власності або користування на джерела водопостачання. В середньому на потреби водозабезпечення щорічно використовуються понад 500,0 тис. м. куб води. Найбільшими споживачами води є підприємства житлово-комунального господарства, промисловості та сільського господарства.

Характеристика стану містобудівної та землепорядної документації

Станом на початок 2023 року розроблено Генеральний план та план зонування селища Куликівка.

Решта населених пунктів територіальної громади (22) мають містобудівну документацію, виготовлену у 1960-х роках, яка втратила актуальність.

1.6. Гуманітарна сфера

Освіта

Дошкільну освіту у Куликівській територіальній громаді на 01.01.2022 забезпечували 11 закладів дошкільної освіти, які відвідувало 308 дітей. Планова потужність мережі дошкільних закладів перевищує наявну потребу територіальної громади.

Через зменшення кількості дітей було ліквідовано три дошкільних заклади у 2022 році. Вихованцям цих закладів забезпечено підвезення в інші дошкільні заклади.

Завантаженість дітей у дошкільних навчальних закладах громади з розрахунку на 100 місць на 01.01.2023 році становить 49 дітей, що свідчить про потребу подальшої реорганізації закладів.

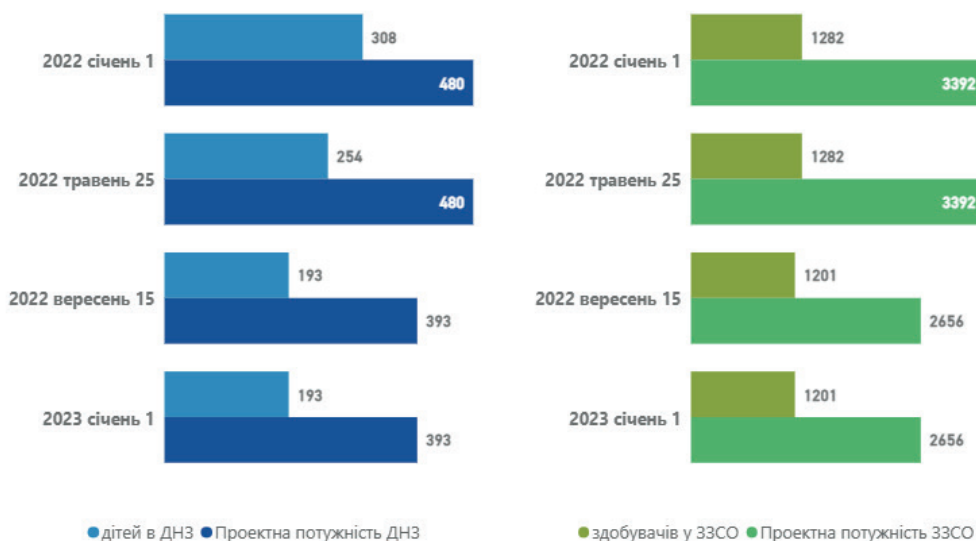
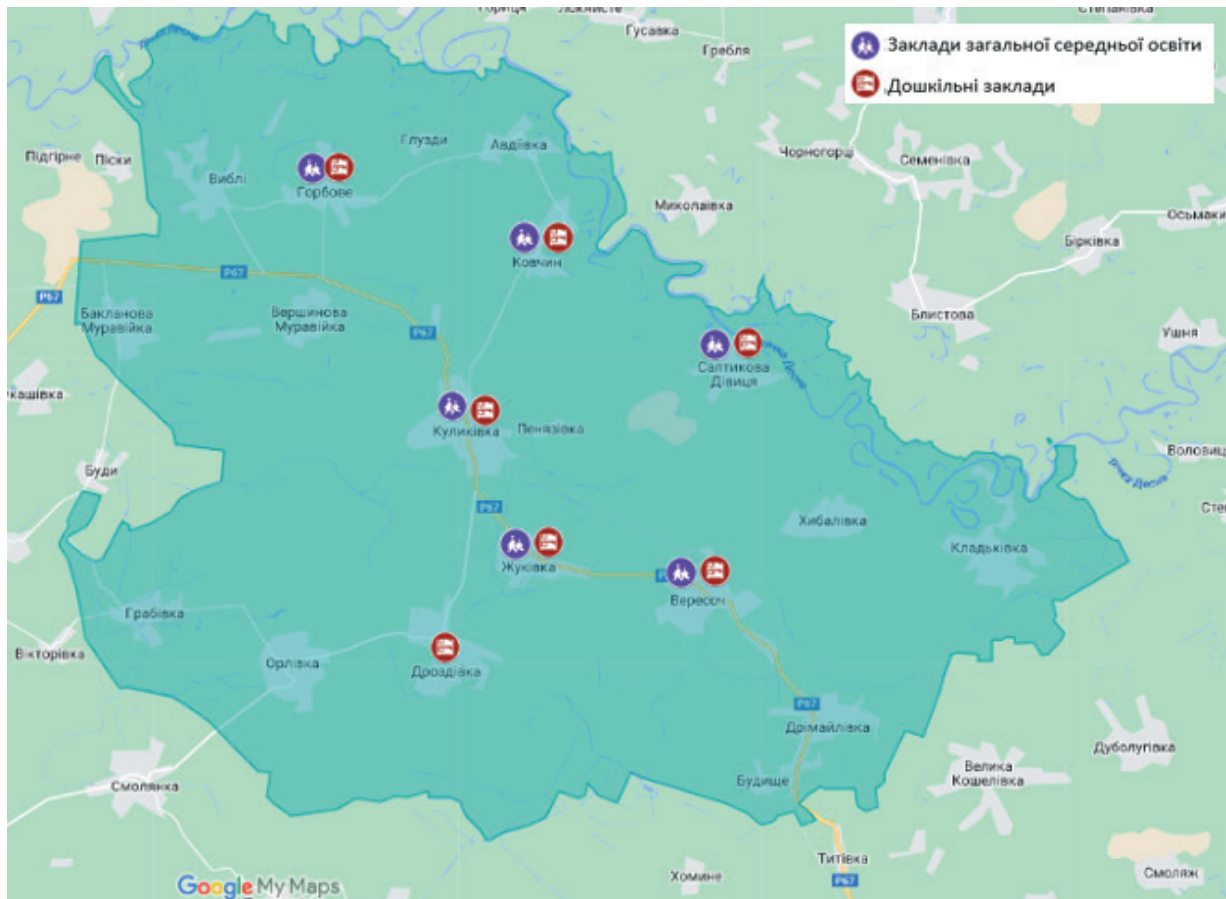

Рисунок 21. Завантаженість закладів дошкільної освіти та загальної середньої освіти, осіб

Джерело: <https://ces.org.ua/dashboards/>

З початком російської воєнної агресії у 7 закладах дошкільної освіти Куликівської селищної ради (у Куликівський заклад дошкільної освіти; Дроздівський заклад дошкільної освіти; Ковчинський заклад дошкільної освіти; Горбівський заклад дошкільної освіти; Кладьківський заклад дошкільної освіти «Капітошка»; Орлівський заклад дошкільної освіти «Світанок»; Авдіївський заклад дошкільної освіти «Сонечко») було організовано проживання внутрішньо переміщених осіб. Всього у закладах освіти за період військової агресії надано послуги з проживання 1345 внутрішньо переміщеним особам.

Рисунок 22. Розташування закладів загальної середньої освіти та дошкільних закладів
Джерело: Куликівська селищна рада та власні напрацювання

Потребу громади на здобуття початкової, базової та повної загальної середньої освіти на початок 2022 року забезпечувало 8 закладів загальної середньої освіти. В умовах воєнного стану та необхідності економії бюджетних коштів, проведено оптимізацію закладів освіти шляхом призупинення освітнього процесу у Дрімайлівській гімназії та Орлівському ліцеї.

	01.01.2022	25.05.2022	15.09.2022	01.01.2023
Кількість закладів, одиниць	8	8	6	6
Кількість учнів у закладах, осіб	1282	1282	1201	1201
Середня наповненість класів	13,5	13,5	15	15

Таблиця 10. Заклади загальної середньої освіти
Джерело: Куликівська селищна рада

На початок 2023 року кількість закладів середньої освіти становила 6 одиниць, де навчається 1201 школяр. Середня наповнюваність у класах упродовж року зросла від 13,5 до 15 учнів.

У громаді стовідсотково забезпечено підвезенням дітей та педпрацівників до навчальних закладів. У 2022 році шкільний автопарк громади поповнився 3 новими автобусами, які було придбано за рахунок освітньої субвенції. Всього шкільний автопарк складає 10 автобусів.

Для забезпечення безпекової ситуації в освітніх закладах громади було на короткий час призупинено освітній процес та оголошено канікули. Надалі освітній процес продовжився і у травні 2022 року 67% учнів навчалися у дистанційному режимі. Загальна кількість учнів на початок навчального року становила 1021 осіб, з них 180 навчалось онлайн.

Станом на 01.01.2023 за межами громади перебувають 90 учнів та 1 вчитель, а також 19 учнів перемістилося у громаду як внутрішньо переміщені особи.

Проведена робота щодо забезпечення учасників освітнього процесу необхідною кількістю місць в укриттях на випадок повітряної тривоги. На сьогодні усі освітні заклади стовідсотково забезпечені укриттями.

Охорона здоров'я

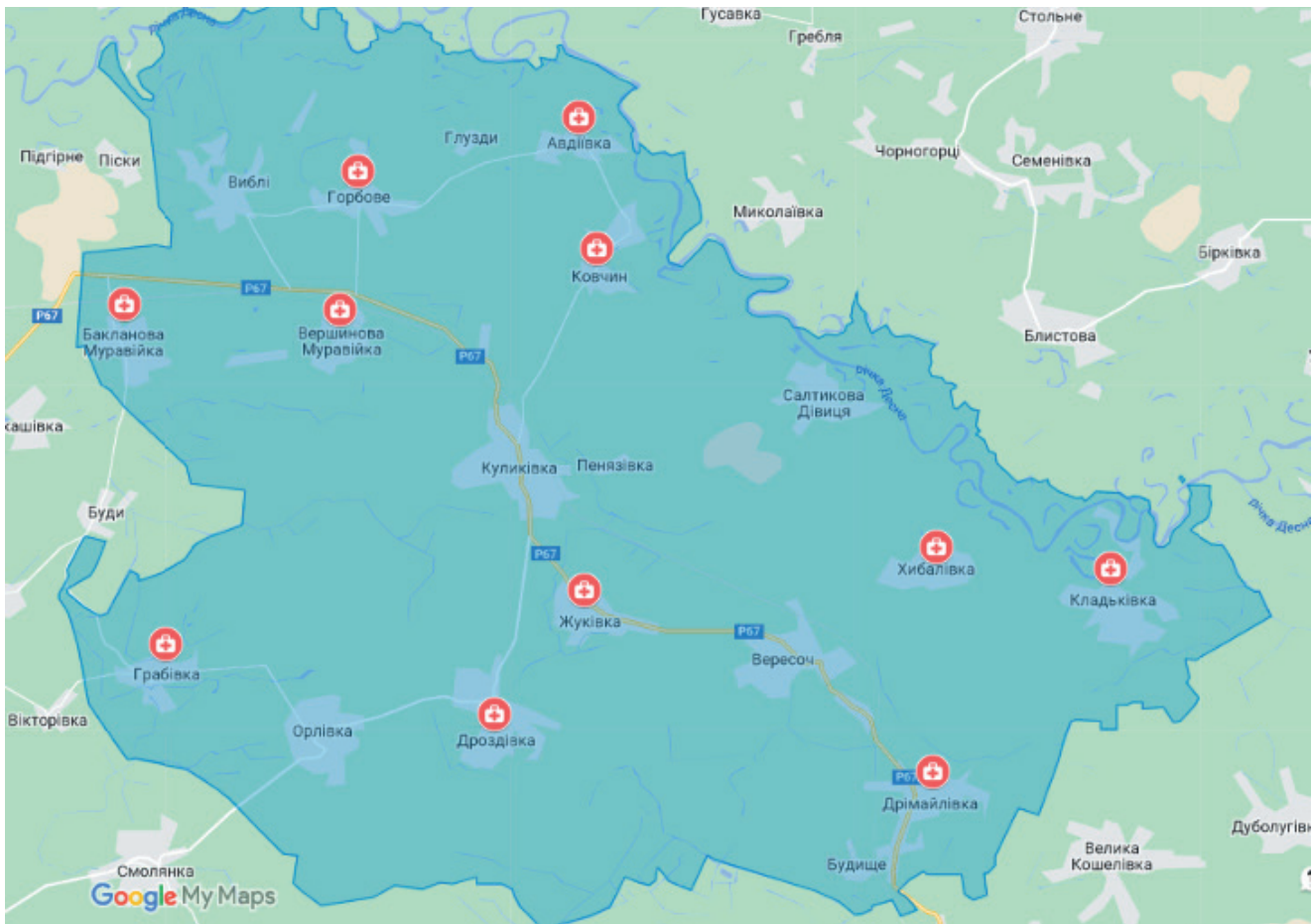
За даними НСЗУ, у 2023 році первинну медичну допомогу у громаді надають працівники КНП "Куликівський ЦПМСД" (7 лікарів ПМД) і КНП "Куликівська лікарня планового лікування" (2 лікарі ПМД).

У старостатах працюють 3 сільських лікарських амбулаторіях, 6 фельдшерсько-акушерських пунктів та 6 фельдшерських пунктів.

Показники	01.01.2022	01.01.2023
Кількість лікарських амбулаторій, одиниць	5	4
Кількість інших закладів ПМД (ФАП, ФП), одиниць	11	12
Кількість лікарів, які надають ПМД (сімейних лікарів, дільничних терапевтів, дільничних педіатрів), осіб	12	9
Кількість осіб, які уклали декларації про надання ПМД з надавачами ПМД, розташованими у громаді, осіб	12886	12226

Таблиця 11. Заклади первинної медичної допомоги

Джерело: Куликівська селищна рада, дані НСЗУ <https://edata.e-health.gov.ua/e-data/dashboard/declar-stats>

Рисунок 23. Розташування закладів первинної медичної допомоги
Джерело: Куликівська селищна рада та власні напрацювання

Хвороби системи кровообігу в загальній захворюваності дорослого населення займають майже 75%.

Щороку у громаді виявляється більше 30 хворих з вперше встановленим онкологічним захворюванням, більше 25 осіб щорічно помирає від онкопатології. На обліку перебуває більше 367 хворих з онкопатологією.

Туберкульоз залишається гострою і актуальною проблемою у Куликівській громаді. Упродовж останніх 15 років рівень захворюваності на туберкульоз в громаді виріс з 36 до 96 хворих на 100 тис. населення. Протягом минулого року виявлено 6 випадків захворювань на туберкульоз та 6 випадків – гепатит С. Високою залишається смертність від туберкульозу, щороку від туберкульозу помирає 2-3 хворих, смертність становить 10,3 – 17,3 на 100 тис. населення. У соціальній структурі захворюваності на першому місці знаходяться непрацюючі верстви населення та пенсіонери.

У 2022 році було зафіксовано 371 випадок захворювання на коронавірус. З метою запобігання поширенню хвороби проведено 1628 щеплень населенню. У 2022 році від хвороб органів дихання померло 12 осіб (2021 рік - 34 особи)

	2020	2021	2022
Померло - всього:	409	435	423
з них від хвороб системи кровообігу	306	332	316
від новоутворень	42	24	25
від хвороб органів травлення	15	5	4
від хвороб органів дихання	15	34	12
від деяких інфекційних хвороб	4	2	0
від туберкульозу	3	2	0
від хвороб, зумовлених вірусом імунодефіциту людини (ВІЛ)	1	0	0
від зовнішніх причин захворюваності та смертності	15	24	49

Таблиця 12. Кількість померлих за причинами смерті, осіб за рік
Джерело: Куликівська селищна рада

Культура і спорт

Культурне життя громади зосереджене в центрі культури, дозвілля і творчості, 15 сільських клубних закладах, публічній бібліотеці, мистецькій школі та краєзнавчому народному музеї.

Великим кроком у розвитку культури громади стало створення Центру культурних послуг, до якого увійшли в якості структурних підрозділів клубні, бібліотечні заклади та краєзнавчий музей. За 2022 рік кількість відвідувачів склала 11340 особи громади, що на 7770 осіб більше ніж у 2021 році.

З початку війни заклади культури займаються активно волонтерською роботою. З березня по серпень 2022 року на базі Центру культурних послуг функціонував пункт видачі гуманітарної допомоги, через який надходила вся гуманітарна допомога на місто Чернігів і окуповані території.

До закладів культурно-спортивного призначення відносяться комунальні заклади «Фізкультурно-спортивний центр «Колос» (проектна потужність – 500 осіб), «Позаміський дитячий заклад оздоровлення та відпочинку «Деснянка» (250 осіб) та стадіон Куликівського ліцею СР.

Оцінка потреб різних вразливих категорій мешканців у громаді у воєнний та післявоєнний період

У 2022 році кількість населення, яке потребує соціальної допомоги, закономірно збільшилась. Це, насамперед, внутрішньо переміщені особи, безробітні, особи, які втратили годувальників чи майно, багатодітні сім'ї.

Незважаючи на виклики воєнного часу – перебої зі зв'язком, відключення електроенергії, кібератаки, усім установам вдалося забезпечити надання послуг населенню та нормальну життєдіяльність громади, наскільки це дозволяла загальна ситуація в державі. Торік жителям громади надано різних видів державної допомоги на загальну суму 7,2 млн грн (у 2021 році - 1,9 млн грн). Державну допомогу отримали близько 2,0 тис. сімей/осіб.

	2021	2022
Громадяни, яких виявлено та які перебувають на обліку і потребують допомоги, осіб	1479	1916
у тому числі: похилого віку, особи з інвалідністю, хворі, що не мають рідних, які повинні забезпечити їм догляд і допомогу	1319	1639
які перебувають у складній життєвій ситуації у зв'язку з безробіттям, стихійним лихом, катастрофою	324	250
внутрішньо переміщені особи	130	5365
члени сімей учасників АТО та/або ООС	517	449

Таблиця 13. Отримувачі адресної натуральної та грошової допомоги суб'єктів, що надають соціальні послуги, осіб на кінець року

В умовах війни найбільш вразливими категоріями, які потребують підтримки, залишаються особи похилого віку, багатодітні сім'ї, ВПО та особи з інвалідністю.

Особі похилого віку потребують надання соціальних послуг, які для мешканців громади здійснює Територіальний центр соціального обслуговування, де працює 81 працівник. У 2022 році 1916 особам надано соціальні послуги закладу (у 2021 році – 1479 особам). На обслуговуванні соціальних робітників лишаються громадяни поважного віку, які не мають дітей, особи з інвалідністю, не здатні самостійно себе обслуговувати.

На сьогодні у територіальній громаді проживають 65 багатодітних сімей. Найчастіше вони звертаються до органів місцевого самоврядування за матеріальною допомогою та надання їм права безкоштовного проїзду, а у центр соціальних служб звертаються з проханням надати одяг та взуття.

3 01 листопада 2022 року Служба у справах дітей Куликівської селищної ради отримала додаткові повноваження щодо видачі/заміни посвідчень багатодітних сімей. На 01.01.2023 на обліку в Службі перебуває 55 дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. У громаді проживає 4 прийомні сім'ї, де виховується 8 дітей. Протягом року 7 дітям надано статус дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування, 1 дитина усиновлена, 3 дітей влаштовані під опіку/піклування, 1 дитина - тимчасово у сім'ю потенційних усиновителів.

Особлива увага приділялась допомозі внутрішньо переміщеним особам. З початку війни громада прийняла понад 6190 ВПО. У травні 2022 року утворено гуманітарний штаб при селищній раді із забезпечення координації з питань надання благодійної (гуманітарної) допомоги. Організовано взаємодію з іншими територіальними громадами, волонтерами. Переселенці, які розмістилися на території громади звертаються в штаб за гуманітарною допомогою та допомогою у розміщенні. Крім того, на обліку в центрі зайнятості перебуває дві ВПО, які шукають роботу.

На території Куликівської громади проживає 449 осіб з інвалідністю. Найчастіше вони звертаються з потребою у отриманні гуманітарної допомоги, забезпеченні засобів реабілітації та наданні соціального працівника.

1.7. Ключові висновки по розділу

У громаді продовжується тенденція до зменшення чисельності населення переважно за рахунок від'ємного природного приросту. Це містить високі ризики для майбутнього розвитку територій, поступово призводить до скорочення чисельності осіб працездатного віку, зростання демографічного навантаження.

Серед осіб, які змушені були виїхати з території громади це жінки працездатного віку та їх діти, які планують повернутися в Україну після закінчення війни.

Попри війну 87% підприємств повністю або частково продовжують працювати на території громади.

Проблемою громади є низький рівень заробітної плати. Це негативним чином відображається і на якості вакансій по громаді, якими володіє служба зайнятості. Тому й відбувається відтік висококваліфікованої робочої сили за межі громади, зокрема, до Києва, Чернігова та Ніжина.

Основним джерелом власних доходів бюджету громади є податок на доходи фізичних осіб, який становить 61% від доходів.

Недостатня спроможність бюджету громади для її економічного та соціального розвитку.

На сьогодні тільки для селища Куликівка розроблено Генеральний план та план зонування, у решти населених пунктів громади - містобудівна документація відсутня.

Зростає кількість населення, яке потребує соціальної допомоги. Найбільш вразливими категоріями, які потребують підтримки, залишаються особи похилого віку, багатодітні сім'ї, ВПО та особи з інвалідністю.

Низький рівень забезпечення питною водою окремих населених пунктів громади.

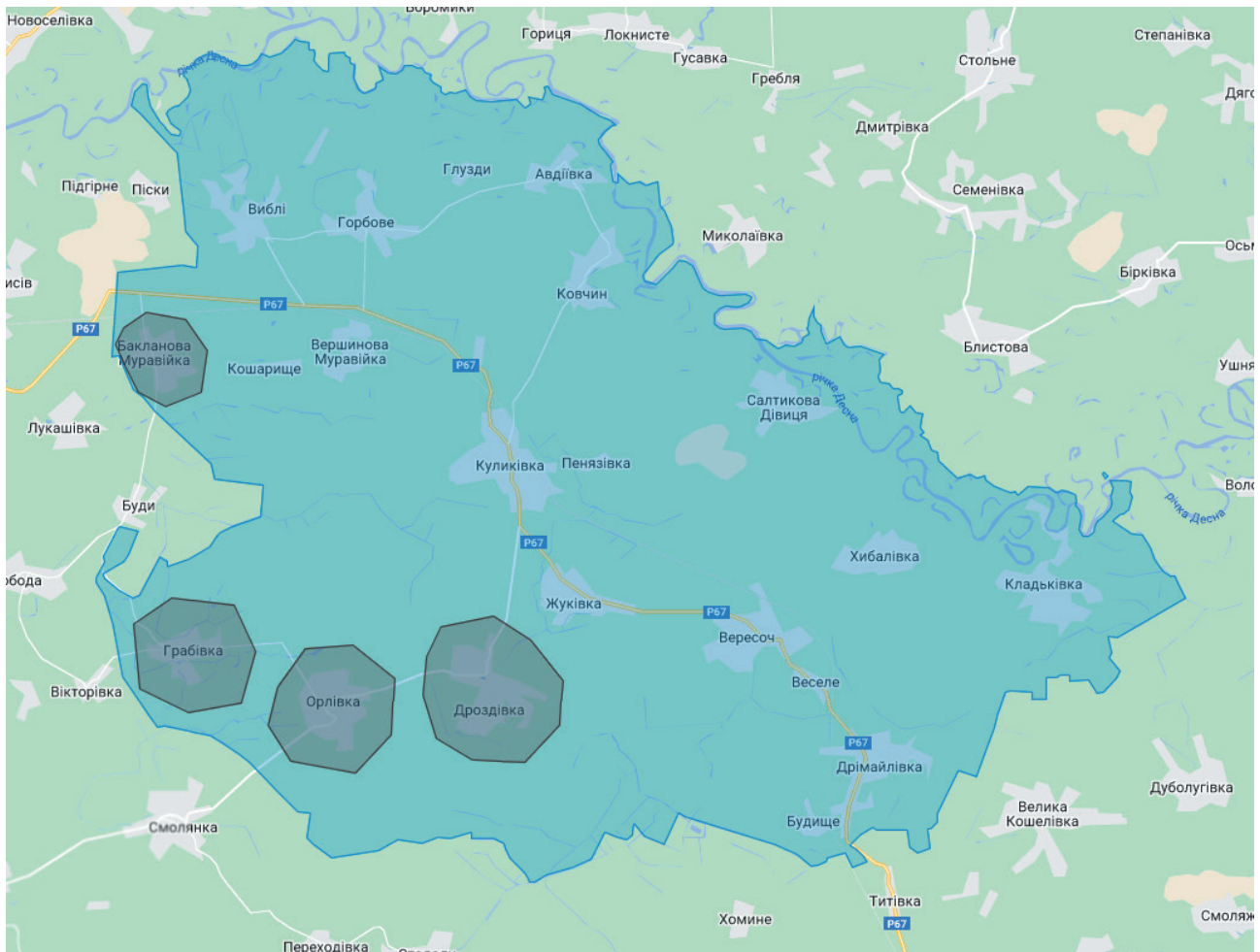
За більшістю екологічних показників громада відноситься до екологічно стабільних та має значну кількість об'єктів природно-заповідних територій. Водночас, потребують вирішення проблеми поводження з твердими побутовими відходами.

Мережа дошкільних закладів та закладів загальної середньої освіти є надмірною для наявної кількості дітей у громаді.

РОЗДІЛ II.

Обсяги руйнувань та пошкоджень на території громади

Куликівська територіальна громада пережила 40 діб активних бойових дій, які розгортались на Чернігівщині. Внаслідок боїв з російськими окупантами у березні постраждали такі села як Орлівка, Дроздівка, Грабівка та Бакланова Муравійка.

Рисунок 24. Карта населених пунктів громади, пошкоджених внаслідок бойових дій (на рис. темним кольором позначені населені пункти, постраждали під час бойових дій)

Джерело: Куликівська селищна рада та власні опрацювання

Найбільших руйнувань зазнали Бакланова Муравійка і Грабівка, які постраждали десь на 70%. Загалом близько 300 будинків зазнали ушкоджень більшою чи меншою мірою, близько 40 – зруйновані повністю. Над територією громади постійно літали ворожі дрони. Після ураження БПЛА «Орлан» зазнав пошкоджень двоповерховий будинок поблизу дороги, згоріли також будівля ветеринарної медицини, пошти.

Також внаслідок бойових дій у Куликівській громаді частково пошкоджено 2685 м² будівель закладів загальної середньої освіти (13% від загальної площі), 1160 м² закладів та об'єктів культури (8%), 360 м² закладів первинної медичної допомоги (12%), 552 м² адміністративних будівель (9%). Крім того, руйнувань зазнали 17,1 км доріг місцевого значення (16%).

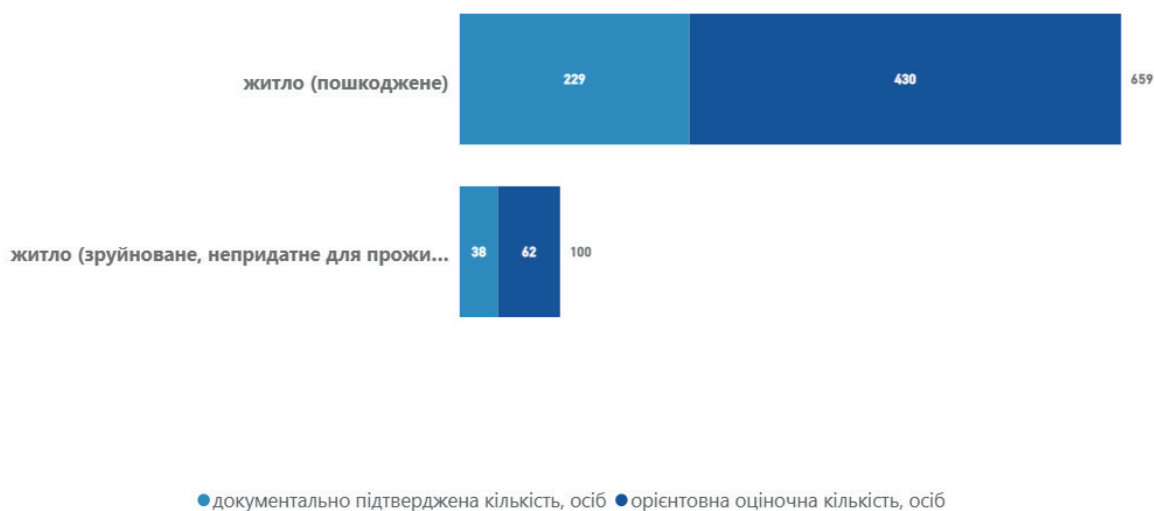

2.1. Житлові об'єкти

Житловий фонд територіальної громади скоротився на 0,4% і на 01.01.2023 становив 777 тис. кв. м загальної площі. На кожного жителя припадає в середньому 55,0 м² загальної площі житла. Загальна кількість заселених помешкань становила 10361 од., з них 9804 – індивідуальні будинки.

759 жителів громади втратили житло через пошкодження або руйнування.

У квітні 2022 року було створено Робочу групу селищної ради з обстеження постраждалих від бойових дій сіл, якою склалися акти пошкоджень і руйнувань житла для того, щоб в подальшому жителі сіл мали змогу отримати компенсації від держави за втрачене або пошкоджене житло. Дані обстежень заносяться в державний реєстр пошкоджених внаслідок бойових дій будівель і споруд. Всього з початку роботи комісії було проведено 320 обстежень, складено 287 актів, у тому числі на 276 житлових будинки. На даний час в реєстр внесені 80% документів на орієнтовну суму збитків 300,0 млн гривень. Ці дані потребують уточнень і завершення внесення документів у реєстр.

Рисунок 25. Кількість осіб, які втратили доступ до: житло (зруйноване, непридатне для проживання), житло (пошкоджене)

Джерело: <https://ces.org.ua/dashboards/>

Рисунок 26. Кількість осіб, які втратили доступ до: житло (зруйноване, непридатне для проживання), житло (пошкоджене)

Джерело: <https://ces.org.ua/dashboards/>

Селищна рада активно працювала з благодійними фондами та організаціями для допомоги постраждалим, а саме:

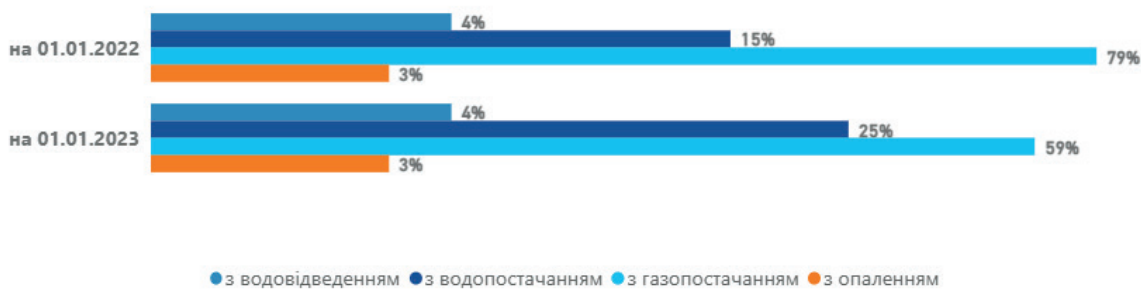
- Місією Міжнародного Комітету Червоного Хреста в Україні надано будівельні матеріали: обрізні пиломатеріали, дошка обрізна, рейки, рулони брезенту, монтажну піну, дизельний електричний генератор, листи ОСБ;
- Благодійним фондом «Рокада» виконавчим партнером Агентства ООН у справах біженців (УВКБ ООН) надано 100 комплектів будматеріалів (1 комплект: 12 метрів целофану, балончик, запінювати щілини у вікнах, 20 саморізів, 35 штук цвяхів великих і 50 грамів маленьких, 20 шалівок, 20 планок, лист ОСБ);
- Організацією People in Need «ЛЮДИНА В БІДІ» надано 2310 листів шиферу;
- Міжнародною організацією з міграції (МОМ) надані будівельні набори: дошка, брусочок, брезент, фанера, цвяхи, молотки на загальну суму 994,2 тис. грн. Також надавалась допомога ВПО та сім'ям, які залишились без житла;
- Польським фондом ALIGHT було профінансовано 12500,0 дол. США на придбання цегли;
- Естонський футбольний клуб «Лотос», бізнес-клубу «Ротарі», «Інкубаційного центру» с.Ряпина надав громаді будівельний інвентар та матеріали.

У березні 2023 року Куликівська селищна рада розпочала роботу над підготовкою до встановлення у постраждалих селах до 30 модульних будинків для родин, які втратили житло. Програму реалізовує міжнародний благодійний фонд «Молодь з місією». Роботи виконуватимуть іноземні волонтери. Для цього громада планує за участі активних громадян та із залученням комунальної техніки прибрати і підготувати територію, де встановлюватимуть будинки.

2.2. Об'єкти критичної інфраструктури

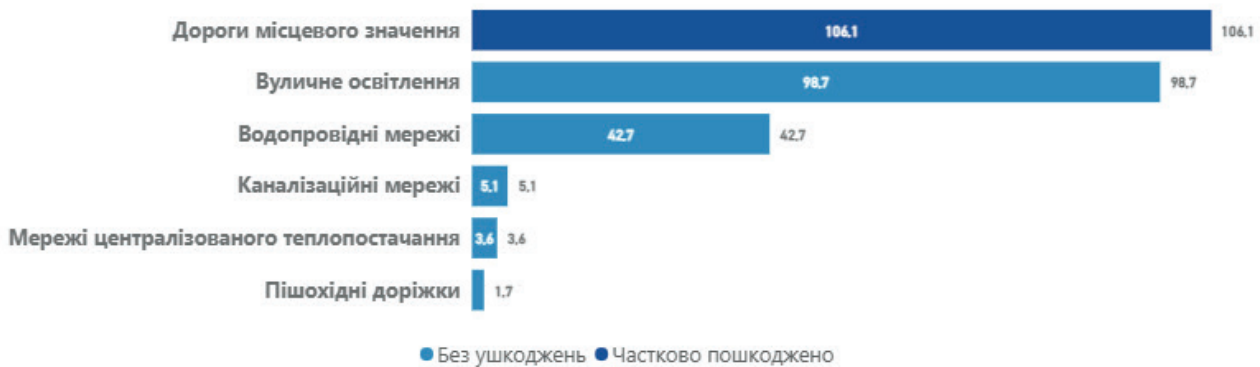
У переліку пошкоджених об'єктів відсутні об'єкти інженерних мереж.

Комунальні підприємства безперервно надавали послуги з водопостачання та водовідведення, вивозу твердих побутових відходів, вивозу нечистот, благоустрою та ін. КП «Куликівське ВУЖКГ» надало послуг з водопостачання - 2153 споживачам, водовідведення - 470, вивіз сміття - 2098. Найменше житлові будинки у громаді забезпечені централізованим опаленням та водопостачанням. Найбільша частка помешкань забезпечених газопостачанням (59%).

Рисунок 27. Частка помешкань/житлових одиниць, що під'єднані до інфраструктури, %

Джерело: <https://ces.org.ua/dashboards/>

Рисунок 28. Обсяги пошкоджень/руйнувань інженерних мереж, км

Джерело: <https://ces.org.ua/dashboards/>

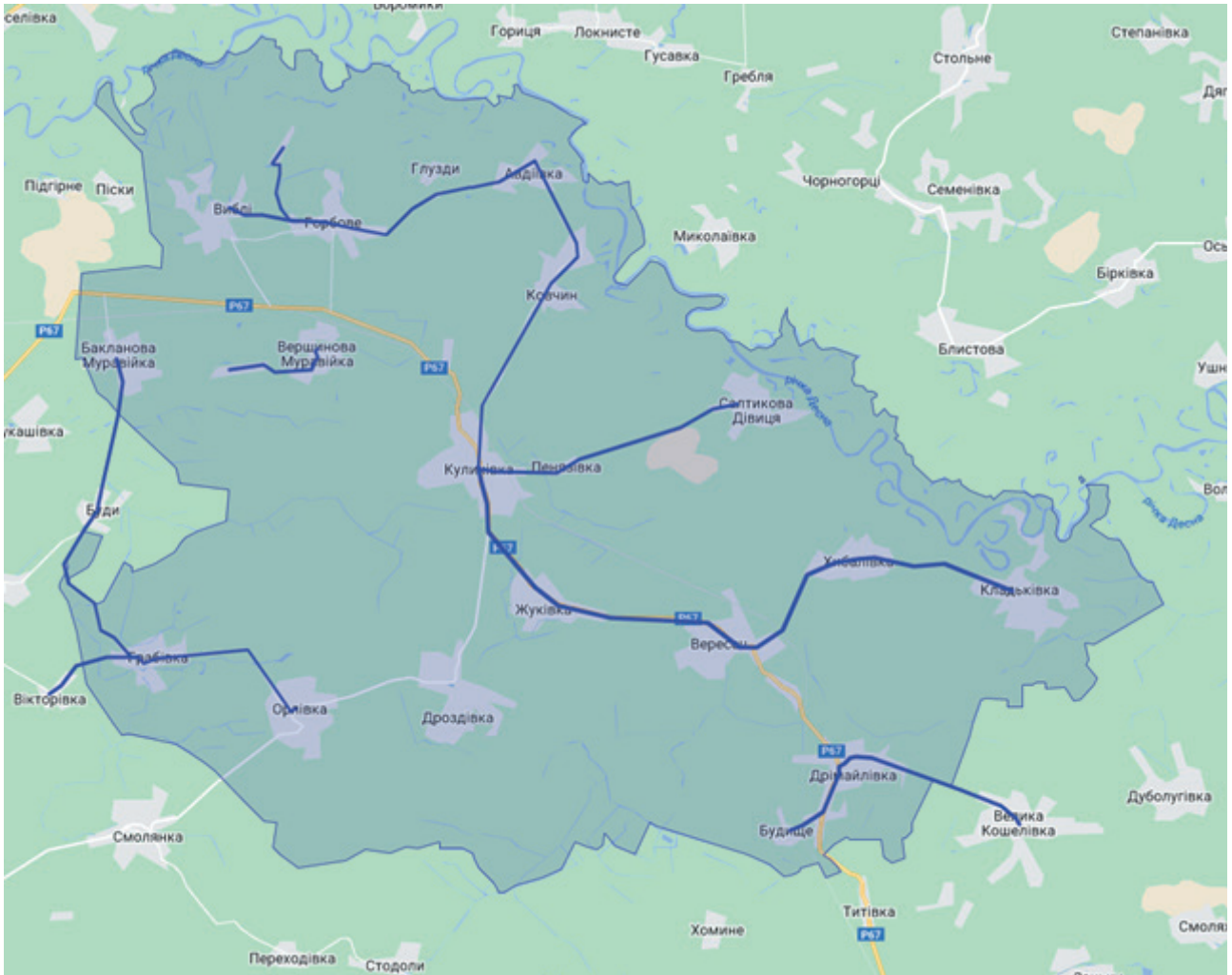
У 2022 році КП «Куликівське ВУЖКГ» передано на праві повного господарського відання артезіанську свердловину, розташовану в с. Горбове, два генератори потужністю 3,5 та 8 кВт та для безперебійної роботи об'єктів водопостачання та водовідведення, при аварійних відключення на ЛЕП, генератор потужністю 32 кВт. КП «Ковчин» Куликівської селищної ради забезпечує послугами з водопостачання 327 споживачів. Громада отримала від спеціальної програми підтримки України «Міцні регіони» / Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH мобільну автономну установку очистки поверхневої води, ємності харчові, для питної води та вертикальні, органічне скло.

Існує проблема з покриттям території населених пунктів громади мобільним зв'язком та мережею Інтернет.

2.3. Транспортна інфраструктура

У громаді налічується 265 сільських комунальних доріг довжиною 295,5 км, у тому числі: доріг з твердим покриттям – 197,8 км (67%), ґрунтових – 97,7 км (33%).

Внаслідок російської військової агресії пошкоджено близько 35 км комунальних доріг, 30 км доріг загального користування місцевого значення та 33 км доріг державного значення. Потребує ремонту дорога при під'їзді до села Грабівка, яка була пошкоджена авіабомбою.

Рисунок 29. Карта пошкоджених доріг місцевого значення (на карті синім кольором позначені пошкоджені внаслідок бойових дій ділянки доріг)

Джерело: Куликівська селищна рада та власні опрацювання

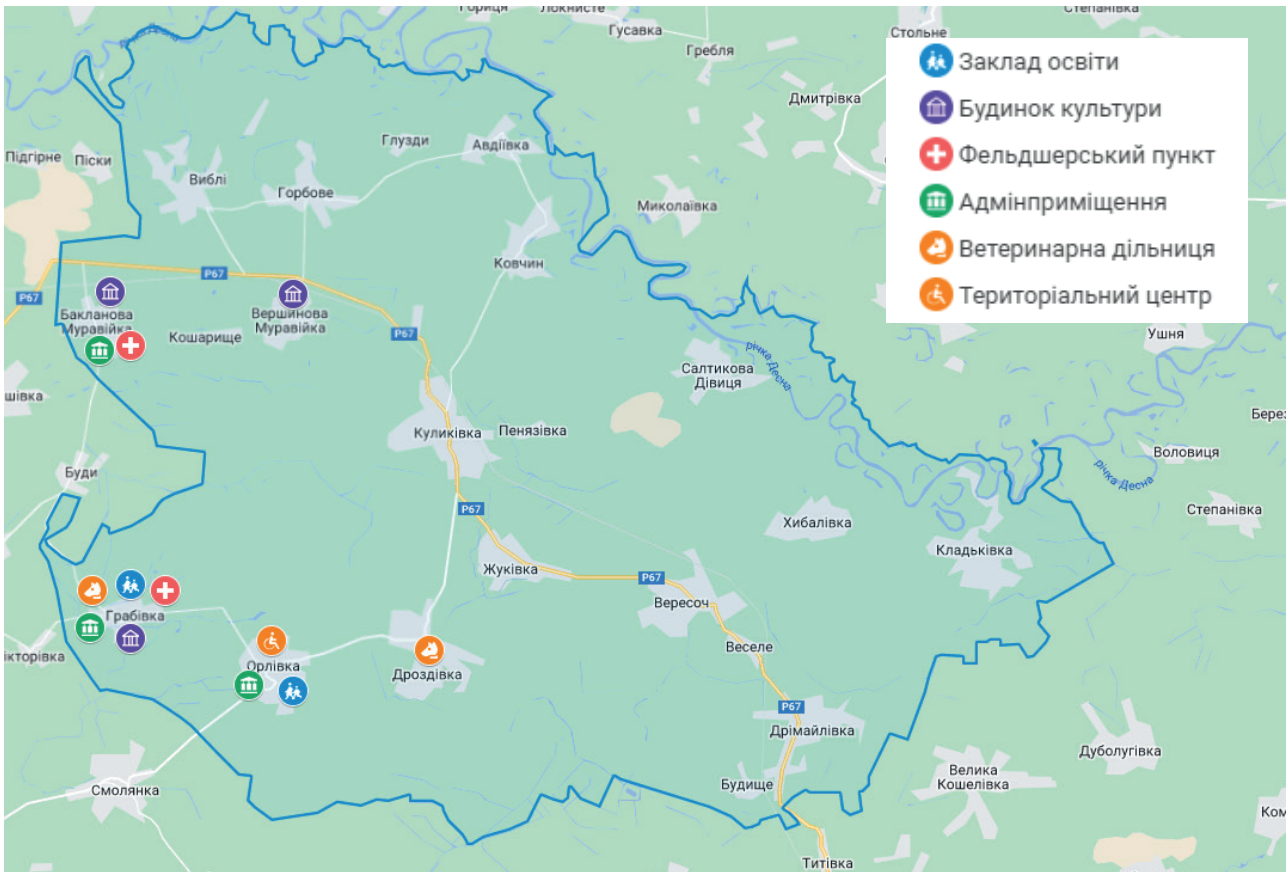
Рисунок 30. Обсяги пошкоджень/руйнувань інженерних мереж, %

Джерело: <https://ces.org.ua/dashboards/>

Уся мережа доріг громади після завданих пошкоджень потребують капітального ремонту та значних капіталовкладень. Рішенням Куликівської селищної ради від 31.10.2022 № 716 затверджено Програму фінансування ремонту та утримання доріг комунальної власності Куликівської селищної територіальної громади на 2023 рік.

2.4. Об'єкти соціальної інфраструктури та громадського призначення

Під час російської агресії було пошкоджено заклади освіти, культури, медичної допомоги та адміністративні будівлі на загальну суму майже 10,0 млн гривень.

Рисунок 31. Карта пошкоджених об'єктів соціальної інфраструктури та громадського призначення

Джерело: Куликівська селищна рад та власні опрацювання

Рисунок 32. Обсяг пошкоджень/руйнувань об'єктів інфраструктури громад, м²

Джерело: <https://ces.org.ua/dashboards/>

Відновлення та капітальний ремонт будівель закладів освіти та адмінприміщень громади не проводився. Тоді як, два фельдшерських пункти у селах Грабівка та Бакланова Муравійка було відремонтовано власними силами. Також за кошти міжнародної фінансової допомоги проведено капітальний ремонт укріплень закладів дошкільної та загальної середньої освіти.

Під час бойових дій навесні 2022 року в будівлі будинку культури с. Вершинової Муравійки ударною хвилею були зруйновані вікна. Такі ж проблеми із руйнацією вікон мав і Бакланово-Муравійський будинок культури. За кошти субвенції від Жмеринської міської ради (250 тис.грн) та кошти селищного бюджету (136,308 тис. грн.) у лютому 2023 року проведено роботи із заміни вікон. У Вершиново-Муравійському БК зокрема замінили 8 вікон – 4 великих у актовій залі та 4 менших – у інших приміщеннях.

Також було зруйновано будівлю Грабівського будинку фольклору (див. фото 1, 2). Минулого року за підтримки селищної ради розпочато ремонт іншої будівлі, в якій буде розміщуватися сільський заклад культури.

Фото 1/2. Зруйнована будівля Грабівського будинку фольклору

Джерело: Куликівська селищна рада

2.5. Ключові висновки по розділу

Куликівська територіальна громада внаслідок активних бойових дій отримала пошкодження автомобільних доріг, будівель фельдшерських пунктів, закладів культури, адміністративних будівель та більш 300 приватних будинків, які були частково або повністю зруйновано. Усі об'єкти можуть бути відновлені шляхом ремонту чи реконструкції.

Значні втрати нанесені майну мешканців громади (зокрема житло – 759 осіб) та підприємств приватної форми власності (10 об'єктів). Орієнтовна сума завданих збитків становить 300,0 млн гривень (уточнюється).

Уся мережа доріг громади після завданих пошкоджень потребує капітального ремонту та значних капіталовкладень. Куликівською селищною радою проведено мінімальний поверхневий ремонт дорожнього асфальтованого покриття доріг комунальної власності.

Під час російської агресії було пошкоджено заклади освіти, культури, медичної допомоги та адміністративні будівлі на загальну суму майже 10,0 млн гривень. У більшій частини закладів соціальної інфраструктури та громадського призначення відновлення та ремонт не проводився.

РОЗДІЛ ІІІ.

Пріоритетні напрями і завдання відновлення і розвитку громади

3.1. Бачення розвитку громади, пріоритетні напрями відновлення та розвитку

Опис бачення розвитку громади після завершення відновлення

Для формування бачення розвитку громади після завершення відновлення важливо зрозуміти ключові зміни, які сталися в громаді після лютого 2022 року та порівняти їх з довоєнним станом громади. Члени робочої групи з підготовки ПВР під час другого засідання описали ключові характеристики громади до повномасштабного вторгнення росії в Україну, та що змінилося після завершення бойових дій.

Економіка Куликівської громади має аграрно-промислову спеціалізацію. Промисловий комплекс формують два підприємства, які виробляють продукти харчування, мають власні торгові марки «Ратибор ІІ» (ковбасні вироби) та «Куликівка» (молочна та кисломолочна продукція, сухе молоко). Ці підприємства не тільки славили громаду в мирний час, а й з перших днів війни активно допомагали Чернігову подолати продовольчу кризу, постачаючи в місто свою продукцію.

Основні сільськогосподарські культури, що вирощуються у громаді - зернові та технічні культури. Для Куликівської громади проблема зайнятості залишається актуальною протягом довгого часу. З однієї сторони, відсутні вакансії, не створюються нові робочі місця, з іншої сторони – серед місцевих жителів бракує фахових спеціалістів. Наприклад, СФГ «Колос» возять людей на роботу з м.Чернігів. Крім того, в громаді призупинили або скоротили свою діяльність декілька підприємств, установ та організацій, що спричинило більшу чисельність безробітних.

Переважає більшість сільського населення живуть за рахунок власного господарства.

До повномасштабного вторгнення в громаді почала стрімко розвиватися рекреаційна галузь. Громада приділяла увагу наданню якісних соціальних, медичних, освітніх, адміністративних та культурних послуг. За даними членів робочої групи з підготовки ПВР, всі мешканці громади вчасно отримують публічні послуги, відсутні будь-які черги (зокрема, у дитячий садочок).

У громаді є зареєстровані громадські організації, проте лише декілька з них активно включаються в життя спільноти, долучаються до реалізації різних проєктів. У 2021 і попередніх роках у громаді реалізовували бюджет участі. Зараз триває робота над створенням молодіжної ради як дорадчого органу. З перших днів повномасштабного вторгнення активність громадських організацій та благодійних фондів збільшилася, організації об'єдналися між собою.

Внаслідок бойових дій екологічна ситуація в громаді погіршилася: передусім йдеться про стан ґрунтів та повітря, з'явилася велика кількість вибухонебезпечних та будівельних відходів. З урахуванням обговорених на засіданні параметрів «базового» стану громади, членам робочої групи було запропоновано описати бажані характеристики громади у майбутньому (через 5-10 років).

На підставі цих відповідей було узагальнено таке бачення громади після відновлення:

Куликівська селищна громада - це спільнота, де комфортно і безпечно жити, навчатися, працювати. Тут молодь має можливість розкрити свій підприємницький потенціал, зокрема у сучасних аграрних технологіях. Це екологічно чиста територія для родинного відпочинку та проведення дозвілля. Куликівщина – це столиця продуктової безпеки Сіверщини і надійний продовольчий тил Чернігова.

Пріоритетні напрями відновлення і розвитку

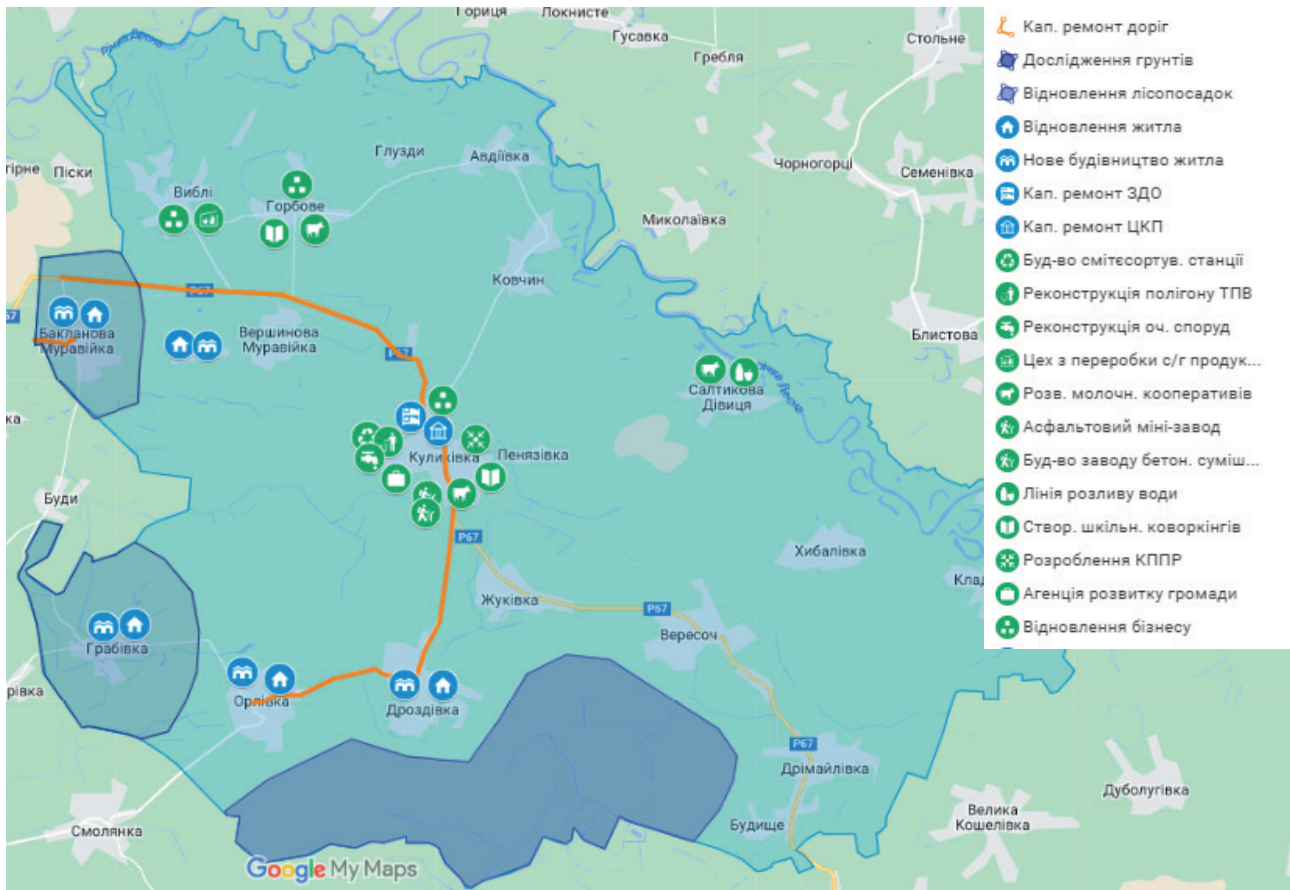
На основі сформованого бачення розвитку громади після завершення відновлення та результатів діагностики, учасники другого засідання робочої групи проаналізували визначені проектом Постанови КМУ пріоритетні напрями відновлення та розвитку, та обрали актуальні для Куликівської громади.

В результаті консультацій із зацікавленими сторонами, напрацювань членів робочої групи з підготовки ПВР ідентифіковані 23 проєктних ідей, які охоплюють 5 напрямів.

Напрямок відновлення	Кількість ідей проєктів за етапами відновлення		
	«Невідкладне реагування»	«Відновлення»	«Розвиток»
Напрямок №1: відновлення і розбудова критичної інфраструктури	3	0	x
Напрямок №2: відновлення інженерно-транспортної, соціальної інфраструктури, об'єктів житлового, громадського та виробничого призначення	x	5	x
Напрямок №3: охорона навколишнього природного середовища, відтворення та сталі використання природних ресурсів, забезпечення екобезпеки	x	2	3
Напрямок №4: відновлення та розвиток економіки	x	1	7
Напрямок №5: розвиток людського капіталу	x	0	0
Напрямок №6: розбудова системи інституцій для забезпечення відновлення та розвитку	x	0	2
Всього	3	8	12

Таблиця 14. Кількість ідей проєктів за напрямками відновлення і розвитку та етапами

Джерело: Куликівська селищна рада

Рисунок 33. Карта проєктів відновлення і розвитку

Джерело: Куликівська селищна рада та власні опрацювання

Для оцінювання представлених ідей проєктів місцевого розвитку та визначення пріоритетності кожної з них на засіданні робочої групи з підготовки ПВР були сформовані відповідні критерії оцінки, зокрема:

1. Розв'язання найбільш гострих життєвих проблем, забезпечення базових потреб та умов життя.
2. Створення нових робочих місць або сприяння зайнятості мешканців громади.
3. Комфорт і зручність для мешканців.
4. Вплив на навколишнє природне середовище.
5. Збільшення доходів до місцевого бюджету та власних доходів домогосподарств.

3.2. Завдання і проєкти етапу «Невідкладне реагування»

Цей етап Плану відновлення і розвитку передбачає виконання завдань, пов'язаних із терміновим реагуванням на гуманітарні потреби, забезпеченням критично важливих для збереження життя функцій, відновленням та підтримкою стабільного функціонування критичної інфраструктури громади.

Як зазначено у розділах 1 та 2, частина завдань невідкладного реагування у Куликівській громаді вже виконана, а саме: забезпечено постачання продуктів харчування, питної води, облаштовано центри колективного проживання ВПО, проведені ремонтні роботи об'єктів критичної та соціальної інфраструктури.

Разом з тим, залишається актуальним завдання щодо реконструкції ділянок автомобільних доріг, важливих для руху громадського транспорту, шкільних автобусів, автомобілів рятувальних служб та ін. цілей.

У рамках даного етапу на засідання робочої групи з підготовки ПВР було винесено 3 ідеї проєктів за 1 пріоритетним напрямом відновлення і розвитку.

Члени робочої групи з підготовки ПВР здійснили оцінювання ідей проєктів за встановленими критеріями, що дозволило визначити першочерговість реалізації кожної з них.

Назва ідеї проєкту	Критерії для оцінювання ідей проєктів (де «+» - позитивний вплив, «0» - нейтральний вплив, «-» - негативний вплив)				
	Критична важливість для життя мешканців	Нові робочі місця	Комфорт і зручність для мешканців	Вплив на довкілля	Вплив на бюджет громади/ домогосподарств
Капітальний ремонт дороги загально-го користування місцевого значення Р-67-Бакланова Муравійка – Орлівка	+	0	+	-	0/+
Капітальний ремонт дороги загального користування державного значення Т-25-01 на ділянці від селища Куликівка до с.Орлівка	+	0	+	-	0/+
Капітальний ремонт комунальної дороги з твердим покриттям по вул. Репехівка с.Бакланова Муравійка	+	0	+	-	0/+

Таблиця 15. Оцінювання ідей проєктів за етапом «Невідкладне реагування»

За результатами оцінювання консенсусом на засіданні робочої групи 3 ідеї, що передбачають капітальний ремонт пошкоджених ділянок автомобільних доріг за маршрутом селище Куликівка - с.Дроздівка - с.Орлівка - с.Грабівка - с.Бакланова Муравійка, були визначені як пріоритетні для етапу «Невідкладне реагування».

Пропоновані ділянки автомобільних доріг були зношені ще до лютого 2022 року, а внаслідок російської військової агресії зазнали ще більших руйнувань. Щодня цими дорогами курсують авто рятувальних служб (зокрема "швидка"), шкільні автобуси, громадський та приватний транспорт. Також ці дороги з'єднують адміністративний центр громади з трьома населеними пунктами, в яких проживають 1,8 тис. мешканців (13% від загальної чисельності населення громади), та які найбільше зазнали руйнувань.

Для реалізації трьох обраних проєктів необхідно розробити ПКД для кожного з них. За оцінками членів робочої групи з підготовки ПВР, орієнтовна вартість "Капітального ремонту дороги загально-го користування місцевого значення Р-67-Бакланова Муравійка – Орлівка" становить - 52 млн грн., "Капітального ремонту дороги загального користування державного значення Т-25-01 на ділянці від селища Куликівка до с.Орлівка" - 67 млн грн, "Капітального ремонту комунальної дороги з твердим покриттям по вул.Репехівка с.Бакланова Муравійка" - 8 млн грн. Разом - 127 млн гривень.

3.3. Завдання і проекти етапу «Відновлення»

Цей етап передбачає виконання комплексу завдань, спрямованих на відновлення об'єктів житлового та громадського призначення, соціальної інфраструктури до такого стану, що дозволяє відновити надання публічних послуг в обсязі, який надавався до повномасштабного вторгнення росії в Україну. Це сприятиме поверненню в громаду мешканців, які виїхали за кордон або інші території в Україні, а також створенню умов для місцевого економічного розвитку.

Завдання даного етапу:

- відновлення об'єктів житлової та соціальної інфраструктури;
- розвиток інфраструктури та поліпшення об'єктів комунального господарства, впровадження заходів енергозбереження й енергоефективності.

У рамках даного етапу на засідання робочої групи з підготовки ПВР були винесені 6 ідей проектів за 3 пріоритетними напрямками відновлення і розвитку. Перші 3 ідеї проектів спрямовані на забезпечення потреб в житлі для мешканців громади та ВПО. З огляду на це, варто звернути увагу, що відповідно до Закону України «Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією російської федерації» передбачені 3 варіанти компенсації житла²:

- для власників частково пошкодженого житла – виконання органами місцевого самоврядування необхідних ремонтних робіт, надання коштів на самостійне проведення ремонту;
- для власників повністю знищених квартир – отримання житлового сертифікату на суму, що співмірна вартості знищеного житла. Його можна протягом 5 років обміняти на будь-яке житло на ринку нерухомості (квартиру чи будинок, первинне, вторинне, або інвестувати в будівництво нового) у будь-якому населеному пункті;
- для власників повністю зруйнованих приватних будинків – кошти на рахунок зі спецрежимом, які можна буде використати виключно на потреби будівництва або житловий сертифікат (на вибір отримувача).

Власники пошкоджених або зруйнованих приватних житлових будинків та квартир обиратимуть прийнятну для себе модель компенсації житла. Ці фактори потрібно враховувати при плануванні будь-яких проектів, спрямованих на відновлення зруйнованого або пошкодженого житла.

Важливо те, що законопроект задає основні принципи, але деталізація процедур наразі розробляється урядом. Відтак, доопрацювання ідей згаданих трьох проектів можливе після прийняття відповідних підзаконних актів.

Члени робочої групи з підготовки ПВР здійснили оцінювання ідей проектів за встановленими критеріями, що дозволило визначити першочерговість реалізації кожної з них.

²Джерело: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3676392-zakonoproekt-7198-zitlo-dla-gromadan-ta-vidnovlenna-kraini.html>

Назва ідеї проєкту	Критерії для оцінювання ідей проєктів (де «+» - позитивний вплив, «0» - нейтральний вплив, «-» - негативний вплив)				
	Критична важливість для життя мешканців	Нові робочі місця	Комфорт і зручність для мешканців	Вплив на довкілля	Вплив на бюджет громади/ домогосподарств

Напрямок №2: відновлення інженерно-транспортної, соціальної інфраструктури, об'єктів житлового, громадського та виробничого призначення

Відновлення приватних житлових будинків, які зазнали пошкоджень	0	0	+	-	+
Відновлення зруйнованого до першого поверху багатоквартирного (4 квартири) будинку в с.Дроздівка з надбудовою третього поверху	0	0	+	-	+
Нове будівництво багатоквартирних та приватних житлових будинків	0	0	+	-	+
Капітальний ремонт покрівлі і фасаду із заходами теплодернізації КЗ «Куликівський заклад дошкільної освіти «Ромашка» Куликівської селищної ради»	0	0	+	-/+	0
Капітальний ремонт КЗ «Центр культурних послуг»	0	0	+	-	0

Напрямок №3: охорона навколишнього природного середовища, відтворення та стале використання природних ресурсів, забезпечення екобезпеки

Дослідження наслідків бойових дій для ґрунтів, дослідження практик з відновлення земель	0	0	+	+	-
Відновлення лісопосадок, пошкоджених внаслідок бойових дій	0	0	+	+	0

Напрямок №4: відновлення та розвиток економіки

Відновлення/ реконструкція виробничих та складських приміщень підприємств, які постраждали внаслідок бойових дій (СФГ «Колос», ПБП «Вимал», ВТП «Джі-ен-ел» та ін.)	0	+	0	-/+	+
---	---	---	---	-----	---

Таблиця 16. Оцінювання ідей проєктів за етапом «Відновлення»

Пріоритетною ідеєю проєкту за етапом «Відновлення» обрано «Відновлення зруйнованого до першого поверху багатоквартирного будинку в с. Дроздівка з надбудовою третього поверху» (див. фото 3). В даному будинку 4 квартири, одна – в комунальній власності (проживає 5 осіб), 3 – в приватній (проживає 5 осіб). Загальна житлова площа - 280 кв м. В будинок влучила башта (верхня обертова частина корпусу) танка та повністю зруйнувала його частину (див. фото 4).

В рамках проєкту заплановано відновити пошкоджену двоповерхову будівлю, добудувати третій поверх (2 квартири у комунальній власності) та поселити в цьому будинку ще 2 сім'ї. Проте, для подальшої розробки даного проєкту потрібно чітко знати, що власники квартир планують повертатися та продовжувати жити в цьому будинку (і відповідним чином використати своє право на компенсацію за рахунок державного бюджету). За інформацією представників селищної ради, власники квартир станом на сьогодні не впевнені у своїх намірах повернутися.

Проєкт потребує розробки ПКД (її приблизна вартість - 1,5 млн грн). Вартість відновлення будинку - від 7,3 млн гривень.

Фото 3. Будівля зруйнованого багатоквартирного будинку в с. Дроздівка

Фото 4. Частина будівлі багатоквартирного будинку в с. Дроздівка, зруйнована баштою танка

3.4. Завдання і проекти етапу «Розвиток»

Цей етап передбачає виконання завдань, спрямованих на довгострокові результати, економічний та сталий розвиток громади.

Завдання даного етапу:

- заохочення с/г кооперації;
- стимулювання збільшення ланцюжків доданої вартості у с/г виробництві;
- налагодження системи поводження з ТПВ у громаді;
- вдосконалення системи централізованого водовідведення.

У рамках даного етапу на засіданні робочої групи з підготовки ПВР було винесено 11 ідей проєктів за 3 пріоритетними напрямками відновлення і розвитку.

Члени робочої групи з підготовки ПВР здійснили оцінювання ідей проєктів за встановленими критеріями, що дозволило визначити першочерговість реалізації кожної з них.

Назва ідеї проєкту	Критерії для оцінювання ідей проєктів (де «+» - позитивний вплив, «0» - нейтральний вплив, «-» - негативний вплив)				
	Критична важливість для життя мешканців	Нові робочі місця	Комфорт і зручність для мешканців	Вплив на довкілля	Вплив на бюджет громади/ домогосподарств

Напрямок №3: охорона навколишнього природного середовища, відтворення та стале використання природних ресурсів, забезпечення екобезпеки

Реконструкція очисних споруд в селищі Куликівка	0	0	+	+	0
Реконструкція полігону ТПВ в селищі Куликівка	0	+	+	+	0
Будівництво сортувальної станції для ТПВ	0	+	+	+	0

Напрямок №4: відновлення та розвиток економіки

Відкриття цеху (кооператив) з переробки сільськогосподарської продукції (яблука, груші, малина, смородина, вишні, абрикос)	0	+	0	+/-	+
Підтримка розвитку молочних кооперативів	0	+	0	0	+
Придбання обладнання для мобільного асфальтового міні-заводу (КП)	0	+	0	0	+

Будівництво заводу (КП) по виробництву бетонних сумішей для будівництва доріг з твердим покриттям	0	+	0	0	0
Будівництво приватного заводу з виготовлення солодких напоїв	0	+	0	0	0
Встановлення лінії з розливу артезіанської питної води (КП)	0	+	0	-/0	0
Створення відкритих шкільних коворкінгів	0	+/-	+	0/+	+

Напрямок №6: розбудова системи інституцій для забезпечення відновлення та розвитку

Розроблення Комплексного плану просторового розвитку території громади	0	+/-	0	-/0	0
Створення агенції розвитку Куликівської громади	0	+	0	-/0	+

Таблиця 17. Оцінювання ідей проєктів за етапом «Розвиток»

Пріоритетною ідеєю проєкту за етапом «Розвиток» обрано «Розроблення Комплексного плану просторового розвитку території Куликівської селищної територіальної громади включно з картографічною основою масштабу 1:10 000». Комплексний план просторового розвитку території громади поєднує в собі 10 видів містобудівної та землевпорядної документації. Він призначений для перспективного планування та функціонального зонування всієї території громади, встановлення обмежень на використання певних територій, забезпечення центрального населеного пункту громади генеральним планом, а багатьох інших (в першу чергу невеликих) населених пунктів – планувальними рішеннями, які сприятимуть їх сталому розвитку. Комплексний план розробляється на основі аналізу всіх ресурсів, якими володіє громада (в т.ч. проводиться інвентаризація земель, оцифровуються всі дані тощо). Орієнтовна вартість проєкту - 16,35 млн. грн.

За напрямом №6 ідея проєкту - «Створення відкритих шкільних коворкінгів», яка передбачає створення на базі шкільних майстерень коворкінгів для розкриття творчого, проєктно-технологічного, підприємницького потенціалу школярів. Коворкінги будуть оснащені сучасним обладнанням, на якому відбуватимуться уроки трудового навчання (за новою навчальною програмою), основ підприємництва, гурткові заняття. Важливо, що вони будуть відкриті у вечірній час та на вихідних, щоб тут змогли працювати не лише учні та учениці, а й дорослі, зокрема і з числа ВПО. Частина виробів та продукції будуть реалізовувати, щоб заробити «кишенькові» або ж «перший капітал» для відкриття власної справи. Очікується, що відкриті шкільні коворкінги матимуть вплив на розвиток громади та зміцнення місцевої економіки.

Низка ідей проєктів, спрямованих на виконання завдань етапу «Розвиток», потребують додаткових консультацій із зацікавленими сторонами та авторами ідей.

РОЗДІЛ IV.

Прогнозована потреба та можливі джерела фінансування

Враховуючи обмеженість місцевих ресурсів для реалізації проєктів, передбачених у цьому ПВР, фахівцям територіальної громади потрібно працювати над залученням додаткових ресурсів як з внутрішніх, так і зовнішніх державних та приватних джерел фінансування.

Орієнтовний обсяг необхідних ресурсів представлений у наступній таблиці.

Назва проєкту	Орієнтовний обсяг та джерела фінансування, тис. грн.				
	Всього	державний бюджет	місцевий бюджет	Інші джерела	
				Обсяг	Назва джерела
Етап «Невідкладне реагування»					
Капітальний ремонт дороги загально-го користування місцевого значення Р-67-Бакланова Муравійка – Орлівка	52 000,0	52 000,0	-	-	-
Капітальний ремонт дороги загального користування державного значення Т-25-01 на ділянці від селища Куликівка до с.Орлівка	67 000,0	67 000,0	-	-	-
Капітальний ремонт комунальної дороги з твердим покриттям по вул. Репехівка с.Бакланова Муравійка	8 000,0	8 000,0	-	-	-
Етап «Відновлення»					
Відновлення приватних житлових будинків, які зазнали пошкоджень	360 000,0	350 000,0	-	10 000,0	Міжнародна технічна допомога
Відновлення зруйнованого до першого поверху багатоквартирного (4 квартири) будинку в с.Дроздівка з надбудовою третього поверху	7 300,0	7 300,00	-	-	-
Нове будівництво багатоквартирних та приватних житлових будинків	23 000,0	23 000,0	-	-	-
Капітальний ремонт покрівлі і фасаду із заходами теплодернізації КЗ «Куликівський заклад дошкільної освіти «Ромашка» Куликівської селищної ради»	6 000,0	4 800,0	1 200,0	-	-
Капітальний ремонт КЗ «Центр культурних послуг»	5 000,0	4 500,0	500,0	-	-

Дослідження наслідків бойових дій для ґрунтів, дослідження практик з відновлення земель	1 420,0	-	-	1 420,0	Міжнародна технічна допомога
Відновлення лісопосадок, пошкоджених внаслідок бойових дій	120,0	-	-	120,0	Міжнародна технічна допомога
Відновлення/ реконструкція виробничих та складських приміщень підприємств, які постраждали внаслідок бойових дій (СФГ «Колос», ПБП «Вимал», ВТП «Джі-ен-ел» та ін.)	300 000,0	300 000,0	-	-	-

Етап «Розвиток»

Реконструкція очисних споруд в селищі Куликівка	4 106,38	4 106,38	-	-	-
Реконструкція полігону ТПВ в селищі Куликівка	40 000,0	-	-	40 000,0	Міжнародна технічна допомога
Будівництво сортувальної станції для ТПВ	8 300,0	8 300,00	-	-	Міжнародна технічна допомога
Відкриття цеху (кооператив) з переробки сільськогосподарської продукції (яблука, груші, малина, смородина, вишні, абрикос)	3 000,0	-	-	3 000,0	Приватні інвестиції Міжнародна технічна допомога
Підтримка розвитку молочних кооперативів	5 200,0	-	-	5 200,0	Приватні інвестиції Міжнародна технічна допомога
Придбання обладнання для мобільного асфальтового міні-заводу (КП)	3 400,0	-	800,0	2 600,0	Міжнародна технічна допомога
Будівництво заводу (КП) по виробництву бетонних сумішей для будівництва доріг з твердим покриттям	90 000,0	-	-	90 000,0	Приватні інвестиції Міжнародна технічна допомога
Будівництво приватного заводу з виготовлення солодких напоїв	5000,0	-	-	5 000,0	Приватні інвестиції
Встановлення лінії з розливу артезіанської питної води (КП)	200,0	-	-	200,0	Приватні інвестиції
Створення відкритих шкільних коворкінгів	1 200,0	-	-	1 200,0	Міжнародна технічна допомога
Розроблення Комплексного плану просторового розвитку території громади	16 350,0	16 350,0	-	-	-
Створення агенції розвитку Куликівської громади	500,0	-	500,0	-	-

Табл. 18. Орієнтовний обсяг та джерела фінансування проектів Куликівської громади, тис. грн

РОЗДІЛ V.

Моніторинг та оцінювання

Для прозорого та ефективного моніторингу за результатами впровадження Плану розвитку та відновлення Куликівської селищної територіальної громади встановлено такі ключові показники результативності.

Етап “невідкладне реагування”, буде виконаним при досягненні таких показників:

1. Відновлено транспортне сполучення з центром громади для 1800 жителів селища Куликівка, сіл Бакланова Муравійка, Орлівка, Дроздівка;
2. Якість відновлених доріг відповідає сучасним технічним вимогам.

Етап “Відновлення” буде вважатись виконаним і цілі його досягнуті, якщо будуть виконанні наступні показники:

1. Забезпечено житлом понад 1000 мешканців та ВПО сіл Бакланова Муравійка, Грабівка, Дроздівка, Орлівка, Кошарище та селища Куликівка;
2. Створено комфортні та безпечні умови перебування 196 вихованців Куликівського закладу дошкільної освіти;
3. Залучено 15200 мешканців селища Куликівка та інших населених пунктів громади до розвитку та відродження української культури, виховання у дусі патріотизму;
4. Визначено оптимальні варіанти вирішення проблеми рекультивації земель та проведено відновлення пошкоджених обстрілами лісопосадок;
5. Відновлено виробничі потужності 5 важливих підприємств громади та збільшено обсяги їх виробництва.

Завдання і цілі Етапу “Розвиток” будуть вважатися виконаними, якщо будуть досягнуті такі показники:

1. Забезпечено безаварійну роботу та надійне функціонування очисних споруд, поліпшено якість очищення стічних вод;
2. Зменшено обсяг твердих побутових відходів та рівень забруднення навколишнього середовища території громади;
3. Створено не менше 50 нових робочих місць та умови для розвитку підприємництва;
4. Встановлено межі території територіальної громади, запроваджено прозорі підходи в сфері землеустрою та містобудування, забезпечено ефективне використання та охорону всіх земель;
5. Підготовлено та впроваджено щонайменше 5 знакових для розвитку громади проєктів.

Якісні та кількісно вимірювані показники результативності проєктів наведено у наступній таблиці.

Назва проєкту	Очікувані якісні результати від реалізації проєкту	Очікувані кількісні результати від реалізації проєкту (індикатори)		
		Найменування показника	Одиниці вимірювання	Прогнозоване (цільове) значення

Етап «Невідкладне реагування»

Капітальний ремонт дороги загального користування місцевого значення Р-67-Бакланова Муравійка – Орлівка	Відновлено та забезпечено комфортний рух для мешканців громади приватним та громадським транспортом	Частка відремонтованого дорожнього покриття	%	95
		Відновлено ділянки дороги загального користування місцевого значення	км	30
Капітальний ремонт дороги загального користування державного значення Т-25-01 на ділянці від селища Куликівка до с.Орлівка	Забезпечено комфортний та безпечний рух автотранспорту Відновлений та забезпечений комфортний рух для мешканців громади приватним та громадським транспортом	Частка відремонтованого дорожнього покриття	%	95
		Відновлено ділянки дороги загального користування державного значення	км	15
Капітальний ремонт комунальної дороги з твердим покриттям по вул.Репехівка с.Бакланова Муравійка	Відновлено та забезпечено комфортний рух для мешканців громади приватним та громадським транспортом	Частка відремонтованого дорожнього покриття	%	90
		Відновлено ділянку комунальної дороги	км	2

Етап «Відновлення»

Відновлення приватних житлових будинків, які зазнали пошкоджень	Забезпечено потреби в житлі для мешканців громади та ВПО	Кількість відновлених будинків	Об'єкт	300
Відновлення зруйнованого до першого поверху багатоквартирного (4 квартири) будинку в с.Дроздівка з надбудовою третього поверху	Забезпечено потреби в житлі для мешканців громади	Кількість відновлених квартир	Об'єкт	4
		Кількість сімей, які живуть в будинку	Сім'я	6
Нове будівництво багатоквартирних та приватних житлових будинків	Забезпечено потреби в житлі для мешканців громади та ВПО	Кількість зданих в експлуатацію будинків	Об'єкт	12
		Чисельність сімей, які отримали квартири в новозбудованих будинках	Сім'я	42
Капітальний ремонт покрівлі і фасаду із заходами теплоізоляції КЗ «Куликівський заклад дошкільної освіти «Ромашка» Куликівської селищної ради»	Створено умови для комфортного перебування в закладі вихованців та працівників ради»	Відремонтовано приміщення	Об'єкт	1
		Зменшено витрати на енергоносії	%	15

Капітальний ремонт КЗ «Центр культурних послуг»	Створено комфортні умови перебування в закладах культури відвідувачів та глядачів, працівників, учасників творчих колективів, дітей та жителів громади, які займаються в різноманітних гуртках та студіях	Відремонтовано приміщення Збільшено обсяги надання платних послуг Зменшено витрати на енергоносії.	Об'єкт	1
Дослідження наслідків бойових дій для ґрунтів, дослідження практик з відновлення земель	Визначено способи відновлення земель до безпечного стану	Проведено дослідження	Звіт з результатами дослідження	1
Відновлення лісопосадок, пошкоджених внаслідок бойових дій	Відновлено лісопосадки, постраждали внаслідок бойових дій, пожеж тощо	астка відновлених га	Га	4
Відновлення/ реконструкція виробничих та складських приміщень підприємств, які постраждали внаслідок бойових дій (СФГ «Колос», ПБП «Вимал», ВТП «Джі-ен-ел» та ін.)	Відновлено роботу підприємств	Кількість виробничих та складських приміщень, які відновили роботу	Об'єкт	5

Етап «Розвиток»

Реконструкція очисних споруд в селищі Куликівка	Ліквідовано аварійний стан об'єктів та мереж, створені для населення селища комфортні умов проживання та обслуговування	Потужність очисних споруд Покращення експлуатаційних показників та технічного стану інженерного обладнання	куб.м/добу	500
Реконструкція полігону ТПВ в селищі Куликівка	Покращено екологічний стан, зменшено забрудненість навколишнього середовища, проведено реконструкцію існуючого сміттєзвалища	Охоплено мешканців послугою з поводження з відходами Зменшено витрати на ліквідацію стихійних сміттєзвалищ	осіб	14965
Будівництво сортувальної станції для ТПВ	Зменшено кількість твердих побутових відходів, важких металів та шкідливих речовин в підземних водах	Встановлено сміттєсортувальну станцію	Об'єкт	1
Відкриття цеху (кооператив) з переробки сільськогосподарської продукції (яблука, груші, малина, смородина, вишні, абрикос)	Створено підприємство, яке виготовляє нішеву брендovanу продукцію	Кількість створених робочих місць Збільшено доходи самозайнятого населення	Робочі місця %	до 10 15
Підтримка розвитку молочних кооперативів	Запроваджено заходи з підтримки та розвитку молочних кооперативів в громаді	Створено та працює молочний кооператив	Об'єкт	1

Придбання обладнання для мобільного асфальтового міні-заводу (КП)	Використовуючи нову спец-техніку, громада самостійно та втричі дешевше виконує поточний ремонт покриття доріг в громаді. Асфальтний міні-завод виконує невеликі обсяги асфальтування у дворах, на тротуарах, майданчиках, при ремонті комунікацій тощо	Зменшено витрати на поточний ремонт доріг в громаді Придбано устаткування для ремонту доріг	%	25
Будівництво заводу (КП) по виробництву бетонних сумішей для будівництва доріг з твердим покриттям	Будівництво доріг з бетонним покриттям, в разі необхідності армованим металопрокатом	Створено додаткові робочі місця Збільшено податкові надходження	Робочі місця	до 10
Будівництво приватного заводу з виготовлення солодких напоїв	Створено сприятливі умови для розвитку підприємництва та надходження інвестицій	Створено додаткові робочі місця Збільшено податкові надходження.	Робочі місця	до 10
Встановлення лінії з розливу артезіанської питної води (КП)	Розвиток економіки, забезпечено якісною питною водою жителів великих міст та селищ	Кількість створених робочих місць	Робочі місця	до 10
Створення відкритих шкільних коворкінгів	Відкрито простір для розвитку та зустрічей молоді	Чисельність відвідувачів коворкінгів (діти шкільного віку, молодь, молоді підприємців)	Особа	1500
Розроблення Комплексного плану просторового розвитку території громади	Узгоджено прийняття рішень щодо цілісного (комплексного) просторового розвитку населених пунктів як єдиної системи розселення і території за їх межами	Охоплено планувальними рішеннями щодо перспективного використання всієї території територіальної громади	кв.км. населені пункти	861,8 23
Створення агенції розвитку Куликівської громади	Створено Агенцію розвитку громади (як юридичної особи) – інституції для збору ідей, спрямованих на розвиток громади, їх оформлення у проекти та подача на грантові конкурси (ДФРР, міжнародні донори), а також для забезпечення впровадження грантових проектів для розвитку громади	Залучено зовнішні джерела фінансування розвитку території - подання проектних заявок до міжнародних донорів	Проект	не менше 5 щороку

Табл. 19. Ключові показники результативності проектів